

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH  
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

**VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE  
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI**

# **BAKALÁŘSKÁ PRÁCE**

**2009**

**Jiřina Benešová**

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH  
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

**VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE  
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI**

# **Institucionální prvek ve vývoji narušené osobnosti dítěte**

**Autor:**

Jiřina Benešová

**Vedoucí práce:**

Doc. JUDr. Jan Hejda, Ph.D.

**Studijní program:**

Sociální pedagogika,  
specializace bezpečnostně právní

**Datum odevzdání :**

30. března 2009

# Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářskou práci na téma

»Institucionální prvek ve vývoji narušené osobnosti dítěte«

jsem vypracovala samostatně.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách. Použitou literaturu a podkladové materiály uvádím v příloženém seznamu literatury.

*České Budějovice, březen 2009*

---

podpis studenta

# Poděkování

Za cenné rady, náměty a inspiraci bych chtěla poděkovat zejména vedoucímu práce panu Doc. JUDr. Janu Hejdovi Ph.D.

# Zadání bakalářské práce:

- Název práce: Institucionální prvek ve vývoji narušené osobnosti dítěte
- Vypracovala: Jiřina Benešová
- Katedra: Společenských věd FM VŠE
- Obor: Sociální pedagogika
- Specializace: Bezpečnostně právní
- Vedoucí práce: Doc. JUDr. Jan Hejda Ph.D
- Počet stran: 49
- Rok obhajoby: 2009
- Zadání práce: Práce bude zaměřena na děti, které byly z důvodu problémového chování umístěny do dětského domova se školou. Cílem je podat podrobnější náhled na výchovné metody, které jsou uplatňovány v Dětském domově se školou v Načeradci. Analyzovat nejčastější problémy, které mají chovanci před nástupem a jakých přestupků se dopouští během pobytu. Zjistit, jak zařízení předchází patologickým jevům a s kterými institucemi spolupracuje. Jaké prostředí nabízí, jak může působit na svěřence, jak je vnímáno okolím v dané lokalitě a ze zjištěných údajů navrhnout možná opatření, která by vedla k odstranění nedostatků v tomto zařízení. Zaměřit se na práci sociálních pracovníků a vychovatelů v zařízení. Zjistit, kam chovanci odcházejí po opuštění zařízení a jaké postupy jsou uplatňovány v předvýstupní fázi.

# **Anotace**

Předložená práce je zaměřena na děti, které byly z důvodu problémového chování umístěny do institucionálního zařízení. Zabývá se příčinami ovlivňujícími závadové chování, které vede k umístování dětí do výchovných ústavů. Hlavní úsilí je zaměřeno na výchovný proces v dětském domově se školou. V práci sleduji problematiku ústavní praxe ve vytypovaném zařízení.

## OBSAH

Úvod.....	7
1 Determinanty ovlivňující závadové chování dětí .....	9
1.1 RODINA.....	9
1.2 ŠKOLA .....	12
1.3 VRSTEVNICKÉ PARTY.....	12
1.4 VLIV MÉDIÍ .....	13
2 Opatření předcházející ústavní výchově .....	15
3 Druhy opatření u dětí umísťovaných do institucí .....	18
3.1 ÚSTAVNÍ VÝCHOVA .....	18
3.2 OCHRANNÁ VÝCHOVA .....	18
3.3 PŘEDBĚŽNÉ OPATŘENÍ .....	19
4 Institucionální zařízení pro děti a mládež .....	19
4.1 DIAGNOSTICKÝ ÚSTAV .....	20
4.2 DĚTSKÝ DOMOV .....	21
4.3 VÝCHOVNÝ ÚSTAV.....	22
4.4 DĚTSKÝ DOMOV SE ŠKOLOU.....	22
5 Výchovné zařízení Boletice nad Labem .....	23
6 Dětský domov se školou v Načeradci .....	25
6.1 HISTORIE A VÝVOJ VÝCHOVNÉHO ZAŘÍZENÍ V NAČERADCI .....	26
6.2 OSOBY PODÍLEJÍCÍ SE NA PŘEVÝCHOVĚ DĚTÍ.....	27
6.3 PŘIJÍMÁNÍ DĚTÍ.....	28
6.4 ORGANIZACE DENNÍ ČINNOSTI .....	30
6.5 SYSTÉM VZDĚLÁVACÍHO PROCESU.....	30
6.6 ANALÝZA SOUČASNÉHO STAVU VE VÝCHOVNÉM PROCESU .....	31
6.6.1 Nejčastější přestupky chlapců v DDŠ Načeradec .....	31
6.6.2 Rozhovor s lékařkou.....	32
6.6.3 Metody výchovné práce .....	34
6.7 POSTUP V PŘÍPADĚ ÚTĚKU DÍTĚTE ZE ZAŘÍZENÍ.....	36
6.8 SPOLUPRÁCE SE STÁTNÍMI ORGÁNY .....	37
6.8.1 Rozhovor s příslušníkem Policie ČR .....	38
6.9 SPOLUPRÁCE S NESTÁTNÍMI ORGANIZACEMI .....	39
6.10 POSTUP PŘI PROPOUŠTĚNÍ A ODCHODU SVĚŘENCŮ Z DDŠ.....	40
7 Vztah místní komunity k ústavu.....	41
8 Negativní důsledky ústavní výchovy a její rizika.....	44
9 Příběh Martinův.....	46
Závěr.....	48

## Úvod

V naší společnosti si nelze nepovšimnout výrazného zvýšení trestné činnosti dětí a mladistvých, která souvisí ve velké míře se společenskými změnami po roce 1989. Odborníci zabývající se touto problematikou se shodují na názoru, že příčiny soudobých negativních jevů u mládeže lze spatřovat ve všeobecné krizi hodnot, oslabení úlohy rodiny a rodinné výchovy, preferenci materiálních zájmů a v působení sdělovacích prostředků.

Problematika výchovy dětí, které se z různých důvodů dostaly do rozporu se zákonem je celospolečenskou záležitostí, neboť z těchto skupin dorůstajících dětí se ve velké míře vyčleňuje problémová mládež, která se stává trvalou zátěží pro stát. Ten je nucen zvyšovat finanční náklady k budování dalších výchovných zařízení a trvale zabezpečovat a zkvalitňovat výchovu odborného personálu, včetně represivního aparátu. Přes zvýšené úsilí odpovědných orgánů negovat nežádoucí jevy stále zřetelněji dochází k šíření asociálního chování dětí vyrůstajících v nefunkčním výchovném prostředí, což se potom odráží v životě celé společnosti.

Domnívám se, že v současné době se projevují značné výchovné nedostatky v rodinách a to může mít vliv na zvyšující se počty mladistvých, kteří jsou umísťováni do výchovných ústavů. Ze společenského hlediska je žádoucí, aby zavedená právní úprava plně zabezpečovala ochranu této skupiny dětí a tím vytvářela reálné podmínky pro perspektivu jejich samostatného života. Protože agresivita a kriminalita dětí je stále aktuální téma, považuji tento problém za důležitý. Dle mého názoru je důležité na prvním místě provádět především preventivní opatření a nikoli následnou represi. Je nutné řešit, jak dětské delikventy trestat. Zamyslet se nad tím zda vůbec přísnější trestání, tj. umístění dětí do výchovného zařízení, napomůže tomu, aby došlo k poklesu kriminality. Nepřímo vycházím ze zkušenosti s mým dospívajícím synem, který má stále možnost se stýkat s problémovou mládeží kde existují podmínky pro používání návykových látek a provozování nežádoucích činností.



Hlavní pozornost zaměřuji do oblasti práce v ústavních zařízeních a na příčiny, které ovlivňují závadové chování dětí umístěných ve výchovných ústavech. Cíle se zaměřuji na výsledky, kterých je v těchto zařízeních dosahováno.

Blízko mého bydliště je umístěno institucionální zařízení Dětský domov se školou Načeradec, který má bohatou historickou tradici a stal se nedílnou součástí obce. Proto je těžiště mé práce zaměřeno na tento ústav. Několikrát jsem ústav navštívila a mým cílem bylo získat poznatky o jeho činnosti. Zajímá mě, jak jsou zde řešeny výchovné problémy dětí a jak ústav spolupracuje s ostatními institucemi. Dále se zajímám o to, jak místní komunita akceptuje umístění zařízení v obci a jaké jsou zkušenosti obyvatel s přítomností klientů tohoto ústavu v jejich okolí.

Ve své práci jsem využila poznatky, které jsem získala konzultační činností s vedením tohoto ústavu a studiem interních materiálů.

Pracovní hypotézy bakalářské práce, které chci potvrdit nebo vyvrátit, jsou tyto:

1. Ústavní péče kladně ovlivňuje chování dítěte

K potvrzení této hypotézy použiji rozhovorů se specialisty, kteří spolupracují s výchovným zařízením a s pracovníky ústavu.

2. Místní komunita žijící v okolí sídla výchovného zařízení, akceptuje výkon ústavní výchovy v lokalitě jejich bydliště.

Mým úmyslem je ověřit si názory místních obyvatel prostřednictvím dotazníků, které budou základním podkladem k ověření mé hypotézy.

# 1 Determinanty ovlivňující závadové chování dětí

Příčinami výrazného zvýšení trestné činnosti dětí se zabývají specialisté již řadu let. Pokud se však zamyslím nad možnými vlivy, které mohou negativně působit na dnešní děti, nemohu brát v úvahu pouze ojedinělé a konkrétní děje, ale celý komplex těchto vlivů, které mohou v dětském delikventovi vyvolat potřebu spáchat trestný čin. *Na hyperaktivním chování dítěte se podílejí především biologické faktory, na poruchách chování starších dětí především vnější vlivy - rodinná atmosféra, struktura volného času, ale i působení násilí v médiích.*<sup>1</sup> Velkou roli tu hraje i určitý podíl dědičnosti, neboť řada mladých delikventů má delikventní rodiče.

Dítě, přicházející na svět má již předem danou genetickou strukturu, jsou u něj nastaveny neurovývojové procesy a jeho další fungování je otázkou následného vývoje. Vlivy, které budou rozhodovat o jeho budoucí osobnosti, mohou být pozitivní i negativní.

## 1.1 Rodina

V této části se chci zabývat především vlivem rodiny na vývoj každého dítěte a tím, jak nefunkční rodiny vytváří předpoklady pro umístění dětí v dětských domovech.

Domnívám se, že základním prvkem boje s dětskou kriminalitou je výchova v rodině. Především zde totiž vznikají počátky chápání složitých otázek mezilidských vztahů, zde se utvářejí názory a také morálka každého jedince. Rodina je v tomto případě nenahraditelná. Funkční rodina má dítě socializovat, vychovat a připravit je do života. Rodinné prostředí je prvním a nejdůležitějším citovým zázemím dítěte. Z rodiny přebírá nejen vzory chování, ale i hodnotové orientace a jimi se řídí mnohdy dávno poté, co rodinu opustilo. Záleží na tom, jak rodina funguje, jaké hodnoty jsou pro ni určující, jaký způsob komunikace je pro ni charakteristický. Nestabilní domácí zázemí má na dítě negativní vliv. To reaguje hledáním své identity mimo rodinu, což vytváří větší předpoklady pro zvolení si nesprávné cesty. Z toho pak vyplývá dětská

---

<sup>1</sup> Hutyrová, M.: Etopedie pro výchovné pracovníky. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2006 s. 12

citová zaostalost, nejasné hodnoty, nulový respekt a hlavně chybí jakékoliv pozitivní vzory, které má právě rodina vytvářet. V takových rodinách pak není nikdo, kdo by děti vedl k tomu, aby smysluplně využily svůj volný čas, a tak si samy hledají většinou negativní aktivity.

Jako vlivný činitel vysvětlující kriminalitu dětí se ukazuje neúplná rodina. Děti narozené mimo manželství mají větší perspektivu stát se rizikovými občany, než děti narozené manželům. *Rizikovým faktorem je nepochybně nepřítomnost jednoho z rodičů v rodině. V rodině s delikventně se chovajícím dítětem chybí nejčastěji otec, a to vinou rozvodu, nebo kvůli tomu, že s matkou nikdy nezačal žít. Chlapec pak postrádá vzor, s nímž by se mohl identifikovat, děvče postrádá model mužského chování, děti obojího pohlaví postrádají druhý specifický zdroj opory a druhou autoritu.*<sup>2</sup> Také osamělá matka dětí je dle mého názoru více zatížena nároky výchovy než matka, která vychovává děti společně s manželem.

V této souvislosti mě velice zaujaly názory klinické psycholožky Trapkové, která se ve svých novinových článcích zabývá rodinnou problematikou. Prosazuje, že *ne všechny varianty rodiny jsou výhodné pro zdravý vývoj a výchovu dětí, a zdůrazňuje, že český stát důsledně nepracuje na tom, aby ohrožených dětí nepřibývalo.*<sup>3</sup> Tyto ohrožené jedince přímo nazývá „dětmi s ďábelským věnem“. Kromě jiného se též zabývá problematikou výchovy těchto dětí a poukazuje na jejich životní výhled do budoucna. Zejména podrobuje kritice to, že zákonodárci začínají diskutovat o zákonu, podle něhož by napříště ženy mohly získat dítě cestou asistované reprodukce, aniž by měly partnera, který by se přihlásil k otcovství tohoto dítěte. Tím dle autorky bude docházet k dalšímu snižování funkce rodiny a následně k nebezpečnému smazávání rozdílu mezi otcovstvím a mateřstvím. Já se přikláním k názoru, že kvalitní vazba vzájemného působení mezi dítětem a rodiči může být pouze v rytmickém sladění rodinné výchovy.

Důvodem rostoucí kriminality dětí ale není pouze úpadek tradičního modelu rodiny, se kterým je tento problém většinou spojován, a nezakládá se na pravdě, že všichni delikventi pocházejí z nefunkčních rodin. Je také mnoho případů, kdy se děti,

---

<sup>2</sup> Smékal, V.: Utváření a vývoj osobnosti. Barrister & Principal, Brno, 2002, s. 199

<sup>3</sup> Trapková, L.: Děti s ďábelským věnem. MF DNES, 26.4. 2008, s. 6

vyrůstající v úplné funkční rodině ve chvíli, kdy veškeré výchovné procesy zklamou, zapojují do skupin, které je svedou k nežádoucím aktivitám. V některých spořádaných rodinách, kdy oba rodiče pracují či podnikají a přicházejí z práce večer, má řada dětí možnost toulat se po ulicích a diskotékách, na nichž kromě konzumace alkoholu mohou také požívat návykové látky, vyvolávat výtržnosti na veřejnosti, krást, a nebo provozovat další, z hlediska společnosti nežádoucí činy.

Nebezpečí v procesu výchovy se může projevit i v případě, kdy rodič, který funguje jako model chování, se chová delikventně, nadměrně požívá alkoholické nápoje, bere drogy, je často nezaměstnaný, nebo má jiné projevy sociální nepřizpůsobivosti. Tímto se zvyšuje pravděpodobnost delikventního jednání dítěte a jeho umístění do dětského výchovného zařízení.

Zvláštní kategorii tvoří děti, které rodinné prostředí vůbec nepoznaly, a které již od raného mládí byly vychovávány v institučních zařízeních. *Tyto v pravém slova smyslu deprivované děti mají nejen oslabenou schopnost navazovat vztahy s ostatními lidmi a nalézt v nich uspokojení, mají i oslabený smysl pro neústavní život.*<sup>4</sup> Jejich následné delikventní chování v dalším životě může mít za následek velmi vyhraněný vztah k dospělým osobám i k mimoústavním institucím. Proto je jejich adaptace na jakýkoli ústav ve velké míře snadnější než adaptace na samostatný život. Ústav nebo vězení pro ně může být již prověřeným prostředím, které nevědomky upřednostňují před náročným způsobem života na svobodě.

Další příčiny delikventního chování můžeme hledat v psychických poruchách, které mohou přerůst až v extrémní jednání projevující se např. v poškozování okolí a v neposlední řadě v páchání trestných činů. I s takovými dětmi se setkáváme v dětských výchovných zařízeních. Domnívám se, že by tyto děti v mnoha případech měly být umísťovány spíše do léčebných zařízení a ústavů.

Problémy s dětmi a mladistvými, které se dotýkají stále mladších věkových kategorií, se staly signálem k tomu, aby se na rodinu orientovala s větší intenzitou preventivně výchovná činnost, neboť jak jsem výše uvedla, právě v narušení rodinných vztahů lze zpravidla hledat hlavní příčinu výchovných obtíží a ohrožení

---

<sup>4</sup> Matoušek, O., Kroftová, A.: *Mládež a delikvence*. Portál, Praha, 2003, s. 43

zdravého vývoje dítěte. Samotní rodiče bývají často k chování dítěte lhostejní, nebo je naopak neadekvátně trestají. Na druhé straně však mnohdy přestupky dítěte bagatelizují, vinu přesouvají na okolí a nabízenou pomoc přijímají jako obvinění za nezvládnutou rodičovskou roli. Děti sice složitou rodinnou situaci vnímají, a to zejména v mladším věku, ale názory rodičů zpravidla přejímají a stejně jako oni mají tendenci hledat příčiny problémů mimo rodinné prostředí.

Z mých poznatků, které jsem získala v Dětském domově se školou Načeradec, vyplývá, že 71% chovanců má rozvedené rodiče, 12% chlapců má jen jednoho rodiče, který neprojevuje trvalý zájem o život svého potomka, 9% pochází z nefunkčních, ale úplných rodin, 4% chlapců nemají ani jednoho rodiče a 4% chlapců pocházejí z adoptivní péče.

## 1.2 Škola

Dalším prostředím, kde mladý člověk získává zkušenosti a pohled na svět, je školní zařízení. Protože velkou část svého života prožívá mládež právě ve škole, je vliv školy na osobnost jedince, hned po vlivu rodiny, nejvýraznějším činitelem pro rozvoj správného chování. Škola je neoddělitelnou součástí výchovy mladého člověka. I zde se bohužel setkáváme s takovými jedinci, kteří šikanují své spolužáky, nezdráhají se použít násilí, ať už fyzického či psychického, i na svých slabších vrstevnících. Mnohdy za to může nevšímavost pedagogů a rodičů. Setkáváme se i s případy, kdy žáci z důvodu nespokojenosti se svými známkami napadají své učitele. *Příkladem je událost, kdy žák ve Svitavách ubodal při hodině pedagoga. K činu se přiznal. Motivem byla pomsta za domnělé křivdy.*<sup>5</sup> V této souvislosti se domnívám, že škola je dalším rozhodujícím faktorem, který má vliv na život a jednání každého dítěte.

## 1.3 Vrstevnické party

Přirozenou vlastností člověka je potřeba sdružovat se v kolektivu lidí. Tato vlastnost je ještě umocněna u mládeže, která se sdružuje v různých partách. Každý dospívající cítí potřebu někam patřit a odpoutat se od světa dospělých. Mnohdy jsou

---

<sup>5</sup> <[http://www.rozhlas.cz/izurnal/cesko\\_pda/106765](http://www.rozhlas.cz/izurnal/cesko_pda/106765) [cit. 2008-12-01]

party jediným prostředím, kde dospívající zažívá pocit akceptace a sounáležitosti, kde nachází dobrodružství a zábavu. Na dítě vytváří každá vrstevnická skupina tlak podřídit se normám, obstát v očích vrstevníků jako někdo, kdo je v pořádku, kdo plně sdílí její hodnoty. *Nároky na konformitu jsou ve vrstevnické skupině obvykle vyšší, než ve všech jiných skupinách. Zahrnují nejen způsob vyjadřování, ale i úpravu zevnějšku, druh preferované hudby, způsob chování, postoj ke škole, k rodičům, k penězům, ke kouření, k alkoholu atd.*<sup>6</sup> Velmi záleží na kvalitě a zaměření party. *Delikventní party skoro vždy vznikají z podskupin mladých lidí, kteří se dobře znají z jedné instituce. Tyto skupiny se vymknou běžným mechanismům sociální kontroly (přestanou chodit do školy), vytvoří si vlastní hodnotové preference a chovají se vysoce autonomně.*<sup>7</sup>

## 1.4 Vliv médií

O vlivu médií a zejména televize na socializaci dnešních dětí a mládeže nemůže být pochyb. *Čas, který věnují sledování televize, je v průměru delší než všechny jiné mimoškolní činnosti, jimž se děti a dospívající v naší kultuře věnují.*<sup>8</sup>

### Televize

V poslední době se diskutuje o vlivu televize a ostatních médií na psychiku dítěte. Diváci jsou denně informováni o narůstajícím násilí mezi lidmi, na některých televizních kanálech mohou sledovat i velmi drastické záběry. Děti to vše vnímají a považují násilí za součást normálního života. Dítě si takto vytváří zcela falešnou představu o tom, „jak to na světě chodí“. Může nabýt dojmu, že násilí je každodenním běžným jevem a jeho páchání je jednou z účinných možností, jak se realizovat. *Učitelky mateřských škol pamatují, jak se ze dne na den proměnily třídy v bitevní arénu poté, co byl v televizi uveden americký seriál Želvy Ninja.*<sup>9</sup>

*Jana Drtilová, zakládající členka Linky bezpečí, konstatuje: „Údaje pro Českou republiku říkají, že dnešní čtrnáctileté dítě vidělo v televizi asi 52000 vražd,*

---

<sup>6</sup> Matoušek, O., Kroftová, A.: Mládež a delikvence. Portál, Praha, 2003, s. 83

<sup>7</sup> tamtéž

<sup>8</sup> tamtéž s.100

<sup>9</sup> Jedlička, R., Kořan, J.: Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže. Karolinum, Praha, 1998, s. 82

znásilnění, loupeží a přepadení, přičemž průměrné dítě stráví nejméně 25 hodin týdně před obrazovkou.<sup>10</sup>

*Kazuistická studie pacienta z Psychiatrické kliniky v Bratislavě popisuje příběh třináctiletého chlapce, který v noci, po sledování napínavého televizního filmu a pod vlivem následného děsivého snu, zabil vlastní matku sekáčkem na maso. Chlapec z rozvedeného manželství žil s matkou u jejích rodičů. Byl nenápadný, tichý, vždy se dobře učil. Nebyly s ním problémy.<sup>11</sup>*

### Počítačové hry

Lze konstatovat, že jakékoli médium, tedy i počítačová hra, přináší dítěti nějaké informace. V tomto smyslu je počítačová hra socializačním prostředkem. Dítěti totiž na svých postavách předvádí, jak řešit různé situace. *Počítačové hry představují modely chování a některé z nich svým obsahem dítěti nabízejí agresivní vzory, které vybízejí k napodobení. Hry obsahující násilí nejvíce ohrožují děti školního věku. Je to proto, že děti v tomto věku ještě dobře nedovedou odlišit reálnou a symbolickou rovinu zobrazovaného obsahu. Významnou roli tu hraje i vizuální zpracování hry. Dítě má pak tendenci vnímat dění ve hře jako něco skutečného. To, co je jen „jako“, může považovat za součást skutečnosti a někdy se podle toho i chovat. Dítě je schopné se identifikovat s postavou počítačové hry. Většinou se identifikuje s postavou, která se dopouští činů, jež jsou ve společnosti negativně hodnoceny. S postavou, která na cestě za svými cíli používá násilí, je agresivní vůči ostatním postavám hry, či je dokonce brutálním způsobem likviduje. Agresivní jednání se pro dítě může stát standardem, normou pro řešení určitých situací.<sup>12</sup>*

Dle mého zjištění a poznatků získaných z okolních rodin jsem se přesvědčila, že děti, které prožívají hodiny před počítačovou obrazovkou, ztrácejí blízké vztahy s kamarády. Objevují se u nich konflikty s rodiči pro neplnění školních i mimoškolních povinností a zhoršuje se jejich prospěch ve škole. Úsilí těchto dětí je vázáno pouze na objekt závislosti.

---

<sup>10</sup> <<http://www.rodina.cz/clanek2844.htm> [cit. 2008-12-21].

<sup>11</sup> Jedlička, R., Kořa, J.: Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže. Karolinum, Praha, 1998, s. 79

<sup>12</sup> <<http://bonuseb.idnes.cz/clanky/maji-hry-vliv-na-detskou-kriminalitu-dsg-/clanek.AO> [cit. 2008-11-30].

## 2 Opatření předcházející ústavní výchově

První náznaky poruch chování rozpozná zpravidla třídní učitel nebo výchovný poradce na základní škole. K řešení závažných nedostatků v chování žáků se svolává výchovná komise za účasti vedení školy, výchovného personálu a učitelů. Při výskytu negativních jevů jsou vůči žákům přijata výchovná opatření: napomenutí, důtka třídního učitele, důtka ředitele školy, popř. je dítě klasifikováno sníženou známkou z chování. K řešení závažnějších otázek dále škola využívá psychologických poraden, což je velmi důležitý prostředek. Výsledky psychologických zjištění by měly být důležitým podkladem pro případnou práci kurátorů.

Správním činností státu ve sféře sociální péče uskutečňují u nás kurátoři pro mládež, pracující na sociálních odborech obecních úřadů. *Do jejich náplně práce patří pečovat o děti mladší než 15 let, které se dopustily činu, jenž by byl u staršího člověka klasifikován jako trestný, o mladistvé ve věku 15-18 let, kteří se dopustili přestupku nebo trestného činu a bylo u nich zahájeno trestní stíhání a o děti a mladistvé, kteří mají opakované vážné poruchy chování (např. útěky z domova, zneužívání návykových látek, závislost na hracích automatech, absence ve škole).*<sup>13</sup> Do pracovní náplně kurátora spadají úkoly, které bezprostředně souvisejí s péčí o ohroženou mládež. Spolupracuje s orgány činnými v trestním řízení a podává jim na základě svých šetření zprávy o dítěti. Může navrhnout výchovu v náhradní rodině, ústavní a ochrannou výchovu.

Zákon o sociálně-právní ochraně vymezuje okruh dětí, kterým ochrana náleží. Jsou to děti, jejichž rodiče neplní povinnosti rodičovské odpovědnosti. Dále děti, na kterých byl spáchán závažný trestný čin, anebo děti, které vzhledem ke svému jednání nebo chování zvýšenou ochranu a pomoc potřebují.

K základním úkolům orgánů sociálně-právní ochrany patří působení na rodiče, aby plnili řádně své povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti a aby různé nedostatky ve výchově dítěte včas odstranili. V případech, kdy působení těchto orgánů na rodiče nemá žádoucí výsledek, zákon umožňuje obecnímu úřadu použít výchovná opatření, zakotvená v § 43 zákona o rodině:

---

<sup>13</sup> Matoušek, O., Kroftová, A.: Mládež a delikvence. Portál, Praha, 2003, s.154



*Napomenout vhodným způsobem nezletilého, jeho rodiče a osoby, které narušují jeho řádnou výchovu.<sup>14</sup> Napomenutí je nejmírnější forma sociálně-preventivního výchovného působení, která se používá v případě, lze-li předpokládat, že bude účinná. Jestliže toto výchovné opatření není respektováno, lze rozhodnout o dohledu.*

*Stanovit nad nezletilým dohled a provádět jej za součinnosti školy, občanských sdružení v místě bydliště nebo na pracovišti.<sup>15</sup> Obsahem a smyslem dohledu je pravidelné sledování podmínek, ve kterých dítě žije. Důvody, pro něž dochází ke stanovení dohledu nad nezletilým dítětem jsou např. záškoláctví, toulání se, páchání drobných krádeží, hrubé jednání vůči rodičům či učitelům.*

*Uložit nezletilému omezení, které zabrání škodlivým vlivům na jeho výchovu, zejména návštěvu podniků a zábav pro nezletilého vzhledem k jeho osobě nevhodných.<sup>16</sup> Zejména zákaz navštěvovat restaurace, bary, diskotéky, kluby, herny a další podniky, které neposkytují záruku pozitivního vlivu na dítě.*

*Tato výchovná opatření může učinit i soud, který může požádat obecní úřad nebo obecní úřad obce s rozšířenou působností, aby sledovaly, zda jsou učiněná opatření dodržována.<sup>17</sup> Pokud tato výchovná opatření nevedou k nápravě a výchova dítěte je vážně narušena, přistupuje orgán sociálně-právní ochrany k podání návrhu ústavní výchovy.*

*Tato opatření se po roce 1989 využívají velmi málo a často se sahá rovnou k návrhu ústavní výchovy. Podle údajů Ministerstva práce a sociálních věcí ČR jsou málo využívány zákonné prostředky, které by mohly předcházet ústavní výchově. Tvrdší a represivnější zacházení s problémovou mládeží je pro naše úřady a soudy zaběhlým postupem, od něhož nebude snadné přejít k měkčím alternativám.<sup>18</sup>*

Po konzultaci s metodikem sociálně-právní ochrany dětí krajského úřadu jsem si ověřila některé poznatky. Došla jsem k závěru, že ústavní výchova není vždy dokonalým řešením ve výchovném procesu mládeže a je třeba co nejvíce využívat

---

<sup>14</sup> Zákon č. 94/1963 Sb. o rodině § 43

<sup>15</sup> tamtéž

<sup>16</sup> tamtéž

<sup>17</sup> Zákon č. 94/1963 Sb. o rodině § 47

<sup>18</sup> Matoušek, O., Kroftová, A.: Mládež a delikvence. Portál, Praha, 2003, s.154

veškerých dostupných alternativních metod. Je zřejmé, že těchto výchovných metod se využívá různým způsobem. V některých lokalitách jsou výchovná centra a využívá se praxe výchovných poradců i z řad psychologů. Domnívám se, že správným řešením je snaha v oblasti sociálně právní ochrany dětí najít taková řešení, aby děti nemusely do ústavů. Záleží na individuálních schopnostech pracovníků a na individuálních výchovných možnostech, jako je např. snaha o spolupráci celé rodiny a její možnost dojíždět do poradenského pracoviště.

*Kritéria, jež nejčastěji vedou kurátory k návrhu ústavní výchovy:*

- *protiprávní jednání, přestupky a trestná činnost,*
- *začínající závislost na drogách, alkoholu,*
- *útěky z domova,*
- *zahálčivý způsob života,*
- *nerespektování rodičů,*
- *sexuální promiskuita,*
- *členství v závadové partě*<sup>19</sup>

Po právní moci rozhodnutí soudu o nařízení ústavní výchovy obecní úřad obce s rozšířenou působností sjednává dobu a místo přijetí dítěte do příslušného zařízení pro výkon ústavní výchovy. Zaměstnanec obce je povinen nejméně jednou za tři měsíce navštívit dítě, kterému byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova, a rodiče tohoto dítěte. Sleduje dodržování práv dítěte, rozvoj jeho duševních a tělesných schopností, zda trvají důvody pro pobyt dítěte v ústavním zařízení. Dále zjišťuje, jak se vyvíjejí vztahy mezi dětmi a jejich rodiči.

---

<sup>19</sup> Matoušek, O., Kroftová, A.: Mládež a delikvence. Portál, Praha, 2003, s.157

## 3 Druhy opatření u dětí umístovaných do institucí

### 3.1 Ústavní výchova

Ústavní výchova je institutem rodinného práva. Jde o výchovné opatření ukládané podle § 46 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině.

*Z psychologického hlediska je ústavní výchova vhodná pouze jako přechodné řešení po odebrání dítěte z rodiny, než je pro ně nalezena jiná vhodná rodina, nebo než se dítě může vrátit zpět do původní rodiny. Soud je proto povinen před jejím nařízením vždy zkoumat, zda výchovu dítěte nelze zabezpečit náhradní rodinnou péčí, která má přednost před ústavní.<sup>20</sup>*

O ústavní výchově rozhoduje soud na návrh obce s rozšířenou působností, návrhem však není vázán a smí rozhodnout i bez podání návrhu. Ústavní výchova je nařizována dětem mladším 18 let v případech, kdy je jejich výchova vážně ohrožena či narušena, nebo pokud rodiče z jiných vážných důvodů nemohou dětem zabezpečit výchovu. Ústavní výchova zaniká rozhodnutím soudu, pokud pominuly důvody pro její nařízení, nebo pokud dítě dosáhlo zletilosti.

### 3.2 Ochranná výchova

Ochranná výchova je ochranným opatřením podle zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže.

Ochranná výchova je druhem ochranného opatření, které má zajistit prevenci, izolaci a resocializaci dítěte, jež se dopustilo společensky nebezpečného činu.

*Soud ji ukládá v občansko-právním řízení osobám ve věku od 12 do 15 let, které spáchaly takový čin, za který trestní zákon dovoluje uložení výjimečného trestu, nebo osobám mladším 15 let, které se dopustily činu, který by byl u právně odpovědných osob pokládán za závažný trestný čin. Soud pro mládež může uložit ochrannou*

---

<sup>20</sup> Průšová, L.: Ústavní výchova a její aplikace. Vzdělávací centrum pro veřejnou správu ČR, Plzeň, 2008

*výchovu také v trestním řízení, a to pouze mladistvým (15-18 let). Rozhoduje o ní tehdy pokud o výchovu mladistvého není náležitě postaráno a nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině, nebo v rodině, v níž žije. Za všech okolností musí být splněna podmínka, že uložení ústavní výchovy by bylo v daném případě nedostatečné opatření.<sup>21</sup>*

V současné době je v Dětském domově se školou v Načeradci umístěn jeden chlapec, který má nařízenou ochrannou výchovu. V minulosti se tento chlapec dopustil několika závažných trestných činů. Domnívám se, že by mu měla být věnována zvýšená výchovná péče, neboť ochranná výchova předpokládá zařazení dítěte do zařízení s přísnějším režimem, což je např. Výchovný ústav v Boleticích nad Labem.

### **3.3 Předběžné opatření**

*V případech, kdy je nutné zajistit dítěti bezodkladnou ochranu (ocitlo-li se bez jakékoli péče, jeho život nebo příznivý vývoj jsou vážně ohroženy nebo narušeny), může soudce nařídit, aby bylo dítě předáno do ústavní péče. Návrh na toto opatření podává obecní úřad obce s rozšířenou působností. Soud o něm musí rozhodnout bezodkladně, nejpozději do 24 hodin od podání. Předběžné opatření obecně trvá jeden měsíc od jeho nařízení.<sup>22</sup>*

## **4 Institucionální zařízení pro děti a mládež**

Zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních rozděluje školská zařízení takto:

- diagnostické ústavy
- dětské domovy
- dětské domovy se školou
- výchovné ústavy pro mládež

---

<sup>21</sup> Průšová, L.: Ústavní výchova a její aplikace. Vzdělávací centrum pro veřejnou zprávu ČR, Plzeň 2008

<sup>22</sup> tamtéž

*Účelem těchto zařízení je zajišťovat nezletilým osobám, a to zpravidla ve věku od 3 do 18 let, na základě rozhodnutí soudu o ústavní výchově, ochranné výchově nebo o předběžném opatření náhradní výchovnou péči a v zájmu jeho zdravého vývoje řádnou výchovu a vzdělávání.<sup>23</sup>*

Klienty v institucionální péči lze rozdělit do dvou kategorií. První jsou děti, které přicházejí hlavně ze sociálních důvodů. Druhou skupinu pak tvoří klientela, v níž se ve větší míře objevují poruchy chování, asociální jednání, delikvence. Obě skupiny se samozřejmě prolínají, nelze je oddělit.

Diagnostické ústavy jsou určeny pro diagnostický pobyt zpravidla na dobu prvních 8 týdnů před zařazením do jiného druhu zařízení. Dětské domovy jsou určeny pro výkon ústavní výchovy. Dětské domovy se školou jsou určeny pro výkon ústavní výchovy dětí s poruchami chování, rovněž i pro výkon ochranné výchovy. Výchovné ústavy jsou určeny pro děti starší 15 let se závažnými poruchami chování, u nichž byla nařízena ústavní výchova či uložena ochranná výchova

#### **4.1 Diagnostický ústav**

Diagnostické ústavy jsou velmi důležitým článkem v systému institucí zajišťujících depistáž, diagnostikování, reedukaci a postupnou resocializaci obtížně vychovatelných a mravně narušených jedinců. V systému institucionální péče představují významnou složku. Diagnostické ústavy považujeme za vstupní bránu do ústavní péče. Jedná se o zařízení, která přijímají děti na základě rozhodnutí soudu o nařízení předběžného opatření nebo ústavní výchovy, nebo na základě rozhodnutí soudu o uložení ochranné výchovy, popř. na dobrovolný diagnostický pobyt, který vzniká trojstrannou dohodou mezi zákonnými zástupci, zařízením a samotným dítětem.

Téměř polovina dětí a mladistvých je do diagnostického ústavu přijímána na podkladě předběžného opatření, tedy v okamžiku, kdy o dlouhodobém převýchovném procesu není ještě definitivně rozhodnuto. Předběžné opatření trvá po

---

<sup>23</sup> Průšová, L.: Ústavní výchova a její aplikace. Vzdělávací centrum pro veřejnou správu ČR, Plzeň, 2008

dobu 3 měsíců od jeho uložení. V tomto období je zpravidla zahájeno řízení o ústavní výchově.

Diagnostický ústav na základě výsledků diagnostických, vzdělávacích, terapeutických, výchovných a sociálních, které jsou součástí komplexního vyšetření, dále zpracovává komplexní diagnostickou zprávu s návrhem specifických výchovných a vzdělávacích potřeb stanovených v zájmu rozvoje osobnosti. Na základě výsledků komplexního vyšetření, zdravotního stavu dětí a volné kapacity jednotlivých zařízení umísťuje děti do dětských domovů, dětských domovů se školou nebo výchovných ústavů.

## **4.2 Dětský domov**

Dětský domov je školským zařízením pro děti, které nemají závažné poruchy chování, zpravidla ve věku od 3 do 18 let. V případě přípravy na povolání mohou zůstat v dětském domově do 26 let. Děti jsou do dětského domova umísťovány prostřednictvím diagnostického ústavu, a to na základě rozhodnutí soudu o nařízení ústavní výchovy nebo na základě rozhodnutí o předběžném opatření (v případě ohrožení života nebo zdraví dítěte).

Dětský domov vytváří v souladu se schopnostmi, nadáním a potřebami dětí podmínky pro jejich vzdělání a přípravu na budoucí povolání. Ve volném čase se děti mohou věnovat svým zálibám, a to nejen v prostorách dětského domova. Děti navštěvují různé kroužky v domovech mládeže, zapojují se do sportovních oddílů. Talentované děti navštěvují základní umělecké školy. Tím se zapojují do života v místě bydliště, nacházejí si kamarády a nežijí tak v sociální izolaci.

Děti žijí v dětských domovech v rodinných skupinách. Sourozenci jsou zařazováni do jedné rodinné skupiny. Rodiče mají právo udržovat s dětmi písemný kontakt, telefonovat jim a uskutečňovat vzájemné návštěvy. Pobyt dětí u rodičů je podmíněn souhlasem příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Dětské domovy vyvíjejí a podporují veškeré aktivity, které vedou k návratu dítěte do rodiny a k narovnání vzájemných vztahů, pokud je to v zájmu dítěte a pokud je to možné. Jestliže se děti z různých důvodů nemohou vrátit do původní rodiny, spolupracují dětské domovy

s krajským úřadem při zajištění náhradní rodinné péče. Přestože hlavními důvody pro umístění dítěte do dětského domova bývají důvody sociální, stále častěji se připojují i důvody osobnostní a výchovné, do dětských domovů se dostávají tzv. děti hraniční.

### 4.3 Výchovný ústav

Výchovné ústavy poskytují výchovnou a vzdělávací péči dětem starším 15 let se závažnými poruchami chování. Do výchovného ústavu může být umístěno i dítě starší 12 let, má-li uloženu ochrannou výchovu a v jeho chování se projevují tak závažné poruchy, že nemůže být umístěno v dětském domově se školou. Výjimečně, v případech zvláště závažných poruch chování, lze do výchovného ústavu umístit i dítě s nařízenou ústavní výchovou mladší 15 let.

### 4.4 Dětský domov se školou

*Dětský domov se školou je speciální školské zařízení, určené pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy dětí, které mají závažné poruchy chování, nebo z důvodu aktuálního psychického oslabení vyžadují specifickou výchovně léčebnou péči.<sup>24</sup>* Součástí zařízení je škola, kde děti plní povinnou školní docházku. Na rozdíl od dětského domova nemusí tedy docházet do škol civilních, často situovaných ve vedlejší obci. Zákon umožňuje do dětských domovů se školou umístit dítě zpravidla od 6 let, běžně do těchto zařízení umísťují diagnostické ústavy děti starší. Název Dětský domov se školou je užíváno od roku 2002. Nahradilo dříve používaný název: Dětský výchovný ústav.

Do dětských domovů se školou a výchovných ústavů jsou často umísťovány děti, které často svým jednáním naplňují skutkovou podstatu trestného činu

Pro násilníky ve věku do 15 let neexistuje v republice žádné specializované zařízení. Děti jsou umístěny v dětských domovech se školou mezi ostatní, které mají menší problémy. Režim v současných ústavech jim nezabrání například v útěcích, při nichž mnozí z nich páchají trestnou činností a ohrožují obyvatele v okolí ústavu.

---

<sup>24</sup> Průšová, L.: Ústavní výchova a její aplikace. Vzdělávací centrum pro veřejnou správu ČR. Plzeň, 2008

Dokonce ani personál výchovného zařízení není před delikventy chráněn. V poslední době přicházejí znepokojivé zprávy o rostoucí brutalitě dětí, které se v ojedinělých případech dopouští i násilných trestných činů proti vychovatelům a školským pracovníkům. K nejzávažnějšímu případu napadení pracovníka výchovného zařízení došlo v noci 29. ledna 1998, kdy chovanec Výchovného ústavu pro děti a mládež v Chrastavě na Liberecku ubil kusem dřeva svou vychovatelku. Druhá vychovatelka skončila v kritickém stavu v nemocnici.<sup>25</sup>

## 5 Výchovné zařízení Boletice nad Labem

V souvislosti se zřizovanými dětskými domovy jsem se zajímala o zařízení, které se liší od ostatních výchovných ústavů přísnějším výchovným režimem.

*Nezletilý vrah, který brutálně zabil třináctiletou Barboru z Kmetiněvsi u Kladna, a jeden z pětice chlapců, kteří nůžkami ubodali důchodkyni z Olešnice na Rychnovsku. To byli první dva klienti speciálního zařízení pro nebezpečné dětské delikventy, které Ministerstvo školství otevřelo v již existujícím výchovném ústavu v děčínské městské části Boletice.<sup>26</sup>*



Výchovné zařízení Boletice nad Labem

<sup>25</sup> Případy napadení pedagogů v ČR. <[http://www.rozhlas.cz/izurnal/cesko/\\_zprava/106765](http://www.rozhlas.cz/izurnal/cesko/_zprava/106765). [cit 2008-12-01]

<sup>26</sup> Adresa malých vrahů: Boletice. <<http://hn.ihned.cz/2-16414930-500000> [cit. 2008-11-30]



Nebýt tragických příběhů, nebylo by na této budově nic tak neobvyklého. Běžná vila, jakých jsou v česko-německém pohraničí tisíce. Právě zde, ve speciálně upravené části prvního patra, vzniklo zařízení pro mladé násilníky. Pro děti, které se v době svého dospívání dopustily nejzávažnějších zločinů, které soud poslal do prvního zařízení, které je specializované na děti mladší 15 let s nejtěžšími poruchami chování, vyžadující léčebně výchovnou péči. V budově byla nahrazena skla v oknech nerozbitnými materiály. Porcelánová umyvadla nahradila kovová, pevně zabudovaná, aby je nikdo z chovanců nerozbil. Je zde zaveden monitorovací systém umístěný na chodbách, společných prostorách a v místnostech sloužících k výuce dětí. Dvě učebny, ve kterých se mladíci učí jsou ve stejném patře jako jejich pokoje. Všechny dveře se stále zamykají.

*Ministerstvo navrhlo vznik tohoto zařízení krátce po sérii vražd, které spáchaly děti. Ty nemají trestní odpovědnost a prakticky jediný trest - umístění do diagnostického ústavu - selhával. Z těchto ústavů je totiž možné kdykoli utéct.<sup>27</sup>*

V prostorách vymezených pro dětské vrahy je režim podobný jako v jiném zařízení, ale intenzivnější i co do počtu pedagogických pracovníků. Klienty zde hlídají zkušené speciální pedagogové a psychoterapeuti. Chlapci nemají z hlediska zákona zakázány vycházky, ale musí s nimi být pedagogové, u kterých jsou předpoklady, že kdyby dítě začalo utíkat, včas zasáhnou. Nejtřesnější plán, jak se dostat na svobodu, vymysleli v boletickém zařízení tři chlapci na Silvestra. *Dva chtěli přivolat na střežený pokoj noční službu pod záminkou, že potřebují na toaletu. Třetí měl na pracovníka ústavu zezadu skočit a přitáhnout mu kolem krku strunu z kytary. Jejich plán byl ale naštěstí včas vyrazen. Jeden z chlapců dostal strach a vše oznámil vychovatelům.<sup>28</sup>*

*„Nejméně u dvou kluků víme, že stejně skončí ve vězení. Kriminalitu a agresivitu v sobě mají už moc zažitou. Někteří by se mohli napravit. Pokud by se měli kam vrátit a bylo o ně postaráno,“ konstatuje psycholožka Šumová.<sup>29</sup>*

---

<sup>27</sup> Adresa malých vrahů: Boletice. <<http://hn.ihned.cz/2-16414930-500000> [cit. 2008- 11-30]

<sup>28</sup> Chovanci chtěli zabít vychovatele a utéct. <<http://decin.cz/boletice-se-boji-detskych-vrahu> [cit.2008-12-02]

<sup>29</sup> Jak se žije v domově dětských vrahů. < <http://ppp.7xcz/vezeni/jak-se-zije-v-domove-detskych-2.html> [cit. 2008-11-30]

Série vražd spáchaných klienty tohoto ústavu tehdy oživila myšlenku, zda nesnížit hranici trestní odpovědnosti, tak aby soudy mohly do vězení posílat už čtrnáctileté děti.

Snížení věkové hranice trestní odpovědnosti je snad nejdiskutovanější otázkou ze všech možných variant nápravy, či spíše prevence dětské kriminality. *Například ve Velké Británii může jít dítě do vězení už od deseti let. V sousedním Německu snížili hranici na čtrnáct let, stejně je tomu v Maďarsku a v Rakousku. Ve Francii dokonce klesla z patnácti až na třináct let. Bylo to poté, co dva mladíci ubodali spolužáka pro sportovní rukavice.*<sup>30</sup>

## 6 Dětský domov se školou v Načeradci

Předmětem této kapitoly je činnost a organizace práce v dětském domově se školou. Zaměřím se na poznatky, které jsem zjistila ve výchovném zařízení tohoto typu v Načeradci. Do tohoto zařízení jsou v současnosti umísťováni chlapci na základě rozhodnutí Dětského diagnostického ústavu Praha – Krč, do jehož obvodu tento dětský domov se školou spadá. Jedná se o chlapce s výraznými výchovnými a osobnostními problémy, většinou z rodin, které jsou na nízké sociálně ekonomické úrovni, a nebo z rodin nefunkčních. V rodinné anamnéze se často vyskytuje neúplná rodina, absence kladného mužského vzoru, rozvodovost a pobyt rodičů ve vězení. Již z tohoto poznání je patrné, že na vychovatele a ostatní pedagogické pracovníky jsou kladeny ve výchovném procesu mimořádně složité úkoly.

Jak vyplývá z dokumentace dětského domova, hlavními důvody k uložení ústavní výchovy v Dětském domově se školou v Načeradci jsou tyto přestupky:

- záškoláctví v 18 případech,
- krádeže v 11 případech,
- agresivita v 8 případech,
- vandalismus ve 3 případech,
- loupež ve 2 případech, dále jsou to časté útěky z domova, šikana, sebepoškozování a distribuce drog

---

<sup>30</sup> Ožije opět debata o snížení věku trestní odpovědnosti? <<http://aktualne.centrum.cz/domaci/soudy-a-pravo/clanek.phtml?id=401954> [cit.2008-11-30].

## 6.1 Historie a vývoj výchovného zařízení v Načeradci

Naše ústavy většinou nebyly stavěny pro účel, kterému slouží. Některá tato zařízení byla původně určena jiným funkcím, než jaké mají dnes. Často jde o staré, památkově chráněné budovy, které nesmějí být radikálně přestavovány.

Obec Načeradec, kde je umístěno popisované výchovné zařízení, se nachází na okraji chráněné krajinné oblasti Blaník. Z minulosti je známo, že v tomto městečku František Josef ze Starhemberku postavil v roce 1734 na náměstí na místě několika měšťanských domů jednopatrový barokní zámek. V průběhu osmnáctého a devatenáctého století se zde vystříдалo mnoho movitějších majitelů. Na základě první pozemkové reformy r. 1925 bylo rozhodnuto, že část těchto nemovitostí získá skupina poškozců z období první světové války.

Veteráni kruté války, kteří na vlastní kůži poznali utrpení a krutost válečného období, při němž strádaly zejména děti, které ztratily v tomto konfliktu rodiče, zde zřídili dětský domov. Náklady na provoz byly hrazeny dobročinnými sbírkami a ze státní dotace. Ve skromných ubytovacích prostorech, ale s velkým úsilím pro spravedlivou věc byly po generace v těchto objektech umisťovány a vychovávány děti, které neměly vlastní rodinu. Tomuto účelu sloužil ústav s určitými proměnami závislými na společenské a politické situaci do roku 1958, kdy se domov stává zařízením pro děti a mládež s poruchami chování. V současné době je zde umístěn dětský domov se školou.



Dětský domov se školou Načeradec

V tomto zařízení může být umístěno 32 chlapců. V současné době je jich zde pouze 31, neboť jeden z chlapců je dlouhodobě na útěku a zdržuje se pravděpodobně mimo naše území.

O historii zařízení se zajímám proto, že se domnívám, že nejen výchovné metody, ale také rozvoj výchovného zařízení v minulosti ovlivňuje výchovné postupy v současné době.

## **6.2 Osoby podílející se na převýchově dětí**

O děti v dětském domově společně pečují jednak vychovatelé a jednak odborníci jiných oborů. Předpokladem efektivní výchovné práce v ústavu je jasné rozdělení kompetencí a odpovědností. Nejdůležitější jsou specialisté, u nichž se požaduje k výkonu jejich činnosti určité vzdělání a dosažená praxe. Nejbližší vztah k dětem mají zde vychovatel, pedagog a sociální pracovníce. Dále jsou zde provozní pracovníci, kteří zajišťují bezproblémový chod ústavu, např. kuchařky, uklízečky atd., které nemusí mít zvláštní vzdělání pro svou práci.

Hlavním organizátorem v ústavu je ředitel, který rozhoduje a řídí celé zařízení. V tomto zařízení zastává ředitel též funkci učitele. Nejdůležitější úlohu ve výchovném procesu mají vychovatelé, kteří nejvíce přispívají k naplnění funkce dětských domovů. Jsou s dětmi ve styku nejčastěji ze všech pedagogických pracovníků. Nesou za ně plnou zodpovědnost. Jejich povinností je mít o jednotlivých dětech neustálý přehled, vědět, jaké mají plány a schopnosti. V tomto dětském domově jsou chlapci s poruchami chování, kteří mají sklony ke kouření, používání alkoholických nápojů i jiných návykových látek. Práce s chlapci v ústavu je velmi náročná. Vychovatelé musí často řešit složité problémy.

Výchova těchto problematických dětí předpokládá individuální přístup ke každému jednotlivci rovněž vyžaduje specifické dovednosti a zkušenosti. V průběhu pobytu vychovatelé zaznamenávají postřehy k jednotlivým dětem, které jsou pak podkladem pro závěrečnou zprávu. Noční službu zajišťují asistenti pedagoga, kteří kontrolují dodržování nočního klidu a vykonávají pravidelný dohled na pokojích.

V Dětském domově se školou Načeradec působí hlavní vychovatel, který zodpovídá za výchovnou oblast a je přímo nadřízen ostatním vychovatelům. Dále 8 denních vychovatelů, z toho 3 ženy a noční službu zajišťují 4 asistenti pedagoga. Každý vychovatel má zde na starosti 8 dětí.

Sociální pracovnice současně vykonává úkoly spojené se zdravotním zabezpečením dětí. Vede veškerou dokumentaci, zajišťuje kontakty a udržuje vztahy se sociálními pracovníky oddělení sociálně-právní ochrany dětí, soudy, zákonnými zástupci dětí, diagnostickým ústavem apod. Vychovatelům sděluje vstupní i aktuální informace a pomáhá jim orientovat se v situaci dítěte.

V posledních letech se zde zlepšuje stabilizace výchovného personálu co do početního složení, nikoli však co do kvalifikovanosti. Mezi největší problémy v práci tohoto ústavu patří nedostatečné vzdělání některých pedagogických pracovníků, kteří nemají pedagogické vzdělání na úrovni střední školy, ale pouze absolvovali účelový kurz. Ředitelem školy je vypracován plán, který má za cíl zvyšování a doplňování speciální pedagogické kvalifikace některých pracovníků.

Z důvodu nedostatku finančních prostředků není do personálního obsazení zařazen etoped a psycholog. Psycholog do tohoto zařízení dochází pouze na vyžádání.

Domnívám se, že pro zkvalitnění reedukace chlapců by měly být tyto osoby nepřetržitě přítomny. Tento nedostatek může mít za následek narušení kvality výchovného procesu.

### **6.3 Přijímání dětí**

Do dětského domova se školou dítě přichází s kompletní diagnostickou výstupní zprávou, která obsahuje též prognózu, doporučení a program rozvoje osobnosti. Chlapci jsou zde rozděleni do 4 výchovných skupin. Jsou přijímáni na základě rozhodnutí Dětského diagnostického ústavu Praha 4 a se souhlasem ředitele dětského domova se školou.

Přijímání dětí zde zajišťuje po projednání s ředitelem a Dětským diagnostickým ústavem sociální pracovníce, která převezme předávající dokumentaci, jež obsahuje:

- osobní list,
- katalogový list žáka,
- rodný list,
- občanský průkaz nebo podklady pro něj, doklady o občanství,
- rozsudek o ústavní výchově nebo ochranné výchově ,
- zápis o zařazení žáka do školy,
- poslední školní vysvědčení,
- diagnostickou zprávu DDÚ,
- pedagogické záznamy,
- návrh klasifikace s počtem zameškaných hodin,
- podklady pro stanovení úhrady péče osobám odpovědným za výchovu,
- zdravotní dokumentaci / průkaz zdravotní pojišťovny, očkovací průkaz/,
- potvrzení bezinfekčnosti,
- program rozvoje osobnosti

Sociální pracovníce, která zde zastává zároveň funkci zdravotnice, převezme zdravotní dokumentaci, léky a zajistí vstupní prohlídku u dětského a zubního lékaře. Informuje rodiče, příslušný soud a oddělení sociálně-právní ochrany dítěte o přijetí, zahájí řízení k získání sociálních dávek, důchodů aj. Třídní učitel zajistí vybavení žáka potřebami pro vzdělání. Hlavní vychovatel provádí přijímací pohovor, ve kterém seznámí dítě s jeho právy a povinnostmi a s obsahem vnitřního řádu. Poté spolu s vychovatelem dítěte a sociální pracovnící vypracují program rozvoje osobnosti. Při jeho zpracovávání vycházejí z kompletní diagnostické zprávy. Adaptační fáze trvá několik týdnů po nástupu dítěte do tohoto zařízení. Dítě si zvyká na nové prostředí. V tomto období mapují pedagogičtí pracovníci individuální potřeby dítěte a zpracovávají individuální výchovný plán.

V následném období dochází k realizaci individuálně výchovného plánu v rámci záměru resocializace a reedukace dítěte. Na realizaci se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci. Plnění a úspěšnost výchovného a vzdělávacího působení na dítě se průběžně vyhodnocuje a aktualizuje.

## **6.4 Organizace denní činnosti**

Režim dne je stanoven předepsaným programem, podle kterého chlapci vstávají, uklízejí, stravují se a plní vzdělávací činnost. Dále je zde čas na samostatné studium, zájmovou činnost a odpočinek. Při bližším pohledu na denní aktivity se domnívám, že některé činnosti, které zavedli předchůdci nynějšího personálu, jsou prováděny s určitým stereotypem a nejsou průběžně zkoušeny nové metody. Současně si myslím, že by měla být věnována větší pozornost individuální péči a mělo by být přihlíženo k zájmu každého svěřence. Do denního programu by měl být také zařazen např. styk se zvířaty (příloha č.1).

## **6.5 Systém vzdělávacího procesu**

Výuka a vzdělávání naplňují značnou část dne. Vzdělávací proces je zajišťován v budově dětského domova. Pro školní výuku jsou k dispozici 3 třídy, žákům jsou poskytovány učebnice, učební texty a pomůcky. Zařazeným žákům je poskytováno speciální vzdělávání v rámci plnění povinné školní docházky v základní škole a v základní škole praktické, kterou řídí a kontroluje ředitel.

Školní výuka probíhá ve třech třídách, z toho jsou dvě třídy základní školy. V jedné třídě se vyučuje učivo 6. a 7. ročníku a ve druhé třídě učivo 8. a 9. ročníku. Také je zde jedna třída praktické školy. Do tříd jsou tedy podle aktuálního stavu dětí zařazováni žáci různých ročníků. Zaměstnání jsou zde 4 učitelé, kteří při vzdělávání plní i funkci výchovnou. Při výuce přihlížejí k individuálním schopnostem jednotlivých žáků. Na základě školních výsledků žáků navrhují případné změny ve vzdělávacím programu.

## **6.6 Analýza současného stavu ve výchovném procesu**

Aktuální stav v problematice sociálně–patologických jevů je zde velmi nepříznivý. Téměř všichni žáci jsou uživateli tabákových výrobků a většina žáků má zkušenosti s užíváním návykových látek. Opakovaně byl zjištěn případ zneužití toluenu a jiných organických látek. Drogová problematika se přehoupla z hranice experimentu do úrovně návykovosti. Užívání alkoholu je v poslední době velmi časté.

### **6.6.1 Nejčastější přestupky chlapců v DDŠ Načeradec**

Nejčastějším a hlavním přestupkem v tomto zařízení je kouření, neboť chlapci zde mají již silný návyk. Domnívám se, že většina chlapců v dětském domově se již mohla narodit s predispozicemi ke kouření, neboť je možné, že jejich matky v době těhotenství kouření neomezovaly. To může být příčinou, že téměř všichni chlapci užívají této návykové látky již v nízkém věku. Dále tu hraje svou roli vliv vrstevníků, potřeba zapadnout do kolektivu. To vše vede k tomu, že se závislost na nikotinu ještě prohlubuje. Přestože jsou činěna veškerá opatření k zákazu kouření v prostorách dětského domova, nelze tomuto negativnímu jevu zabránit. Chlapci jsou informováni o škodlivosti návykových látek a o zákazu jejich užívání. Vychovatelé se také snaží zabraňovat styku chovanců s nevhodným prostředím, kde by se mohli s používáním návykových látek setkat. Veškerou snahu vedení o předcházení závislosti na kouření, narušuje silnější vliv vrstevníků. Myslím, že je obtížné předcházet kouření tam, kde již většina dětí kouří, a předpokládat, že pomůže domluva.

Dalšími častými přestupky v tomto zařízení jsou nerespektování nařízení pedagogických pracovníků, neplnění svých povinností a porušování vnitřního řádu. Rovněž jsou časté pozdní příchody z vycházek, slovní agrese, vulgarita a dokonce i vzájemná fyzická napadení.

Cílem, který si zařízení stanovilo, je zvyšování odolnosti žáků proti sociálně patologickým vlivům. U žáků, kteří mají opakované zkušenosti s užíváním drog nebo s distribucí návykových látek, také zamezování a znemožňování těchto aktivit.



Prevence sociálně patologických jevů je zde realizována na základě „Minimálního preventivního programu.“ Minimální preventivní program je zpracováván vždy na jeden rok. Hlavním a zásadním koordinátorem metodického vedení při realizaci preventivního programu v dětském domově se školou je školní metodik, který je ustanoven ředitelem školy. Ten se sám řídí tímto vypracovaným plánem, kontroluje jeho plnění, popř. ho doplňuje a přepracovává. Služeb a poznatků metodika dle potřeby využívají všichni pedagogičtí pracovníci, žáci umístění v dětském domově i jejich rodiče. Všichni mají k dispozici také odbornou literaturu, časopisy a propagační materiál pro potřebu studia. Za plnění úkolů v oblasti prevence sociálně patologických jevů zodpovídají v rámci svých pracovních povinností všichni pedagogičtí pracovníci dětského domova. Jednou za měsíc vychovatelé na svých schůzkách hodnotí kázeň a plnění úkolů vyplývajících z tohoto plánu. Na pedagogických poradách ředitel tohoto zařízení ve spolupráci s metodikem Minimálně preventivního programu hodnotí průběh a jeho realizaci. Na závěr školního roku se provádí jeho vyhodnocení. Realizace Minimálně preventivního programu je závazná a podléhá kontrole České školní inspekce.

V Dětském domově se školou v Načeradci je rovněž uplatňována role poradenství a je zde využíváno terapeutického účinku v kontaktech s přírodou a práce s rostlinami pod vedením odborných pracovníků.

Vedoucí vychovatel vyhodnocuje na základě vypracovaného projektu, jakých výsledků bylo dosaženo v prevenci a snižování závislosti žáků na používání tabákových výrobků ve spolupráci s K-centrem Benešov.

### **6.6.2 Rozhovor s lékařkou**

Jak probíhá spolupráce s K-centrem Benešov a jak tato spolupráce působí na činnost dětského domova se školou, jsem si ověřila přímo v tomto K - centru rozhovorem se specialistkou s dlouholetou praxí a zkušenostmi v tomto oboru.

### ***Jak hodnotíte spolupráci s chlapci z Dětského domova se školou Načeradec?***

„Spolupráce s chlapci je velice problematická, většinou bez efektu. Zde se vůbec nedá hovořit o odvykání kouření. V žebříčku důležitosti je kouření u chlapců to nejmenší zlo. Chlapci si nepřipouští závislost na nikotinu a jiných návykových látkách. O nápravu nejeví zájem, naopak tvrdí, že návykové látky budou i nadále užívat. Velkým problémem jsou útky chovanců, které jsou velmi časté. Proto nemohu s chlapci systematicky spolupracovat.“

### ***Jaký máte názor na účinnost reintegrace těchto chlapců?***

„Myslím si, že zařízení chlapce pouze izoluje od společnosti. Zvyšuje se agresivita a brutalita klientů ústavu. Z hlediska medikace potřebují někteří léky na agresivitu a na výbušnost, které však v mnoha případech neužívají. Problematická je pravomoc a provádění represe výchovným personálem, neboť děti vědí, jaká mají práva, ale své povinnosti si plní jen s obtížemi. Personál se bojí používat represivních metod. Chlapci nemají respekt před autoritou. Domnívám se, že mnozí vychovatelé už nemají z těchto důvodů dostatečnou energii k důslednému plnění svých povinností.“

### ***Jak jste spokojena s výsledky Vaší dosavadní práce?***

„I když mám dlouholetou praxi v tomto oboru, v současné době nejsem plně uspokojena. V začátcích mé pracovní činnosti jsem toto zaměstnání vykonávala s nadšením, neboť jsem práci s mladými lidmi považovala za velmi důležitou. Po zkušenostech s výchovou dnešní mládeže mě opustilo veškeré nadšení, realita je v současné době jiná. Práce s touto mládeží je v současnosti velmi obtížná.“

Na základě daných odpovědí se domnívám, že i když je většina poznatků spolupráce K-centra a dětského domova se školou negativní, je nutno navázat větší součinnost těchto dvou institucí. Ve výchovném působení činit veškerá opatření ke snižování nežádoucích jevů, které se vyskytují u mladých lidí. Příchodem nových odborných pracovníků do výchovného procesu zkvalitňovat výchovu a pozdvihnout celý výchovný proces v dětském domově se školou. Dále se domnívám, že ke zlepšení výchovného působení na mládež může dojít jen tehdy, pokud všichni odpovědní pracovníci budou důsledně s velkým zájmem plnit povinnosti a ve společnosti selepší přístup k výchově dětí na základě účinné legislativy.

### 6.6.3 Metody výchovné práce

Základní výchovnou metodou je zde pevně stanovený vnitřní řád a program dne. Spočívá v systému hodnocení. Chlapci jsou každý večer slovně hodnoceni a seznámeni s tím, co se jim podařilo a nepodařilo.

Jsou zde využívány i další výchovné metody: Především se jedná o výklad, prověřování znalostí a samostatnou práci žáků v zájmových kroužcích. Dále je to diskuse, která ze strany vychovatele musí být promyšlená a účelná, a musí být zachována zásadní pravidla pro kázeň a řešení problémů. Rovněž se provádí rozbor závažných kázeňských přestupků. Mezi další patří beseda ve skupinách, např. s lékařem a dalšími odborníky. Preferován je i nácvik sociálních dovedností, a také je využíváno sportovních a kulturních aktivit žáků. Další výchovnou metodou je metoda přesvědčování a náprava poruch chování prostřednictvím osobních příkladů.

Na každého chlapce je zde vyhotoven kompletně rehabilitační plán, který slouží k hodnocení každého klienta. Výchovná činnost dále směřuje k vedení dětí k základním hygienickým a společenským návykům, k přípravě na vyučování a zájmové činnosti. Činnost zde řídí a kontroluje vedoucí vychovatel. Rovněž zpracovává rozpis služeb, schvaluje a kontroluje týdenní výchovné plány rodinných skupin. Skupinová práce probíhá ve čtyřech skupinách, s každou skupinou pracují dva vychovatelé. Vychovatelé zaměřují svoji činnost k dodržování zásad společenského chování a vystupování. Při výchovné činnosti je dbáno na to, aby byl dodržován denní režim. Chlapcům jsou plně k dispozici klubovny, učebna pracovního vyučování, kuchyňka, počítačová učebna a venkovní sportovní hřiště. V denním režimu je vyhrazena doba osobního volna dětí. Chlapci ji využívají podle svého uvážení (poslech hudby, psaní dopisů). Vychovatelé jim jsou nápomocni při aktivním využívání volného času vhodnou nabídkou činnosti, např. činnosti v zájmových kroužcích. Každý večer jsou chlapci slovně hodnoceni.

Podle tohoto hodnocení je uplatňován systém odměn a trestů. Odměnou bývá pochvala, zvýšení kapesného, povolení mimořádné vycházky, účast na některém atraktivním programu, či mimořádná výhoda, kterou je povolení mimořádného pobytu u rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu. Tresty bývají ukládány podle

závažnosti přestupku, nejčastěji to bývá zákaz sledování televizního programu, snížení kapesného, zákaz vycházky, nebo zákaz možnosti účastnit se atraktivní činnosti či akce. O hrubém porušení vnitřního řádu, které bývá hodnoceno odnětím výhod na tři týdny, je prováděn záznam v osobním listu dítěte. O formě opatření ve výchově rozhoduje vychovatel skupiny.

Tento přehled je veden pro účely dlouhodobého sledování úspěšnosti v reedukaci. Týdenní skupinové hodnocení probíhá vždy v pondělí odpoledne. Účastní se ho vychovatel rodinné skupiny, hlavní vychovatel a třídní učitel. Každé dítě má právo se ke svému hodnocení slušnou formou vyjádřit. Vycházky uděluje vychovatel rodinné skupiny. Je možné je udělit kterýkoliv den v týdnu, čerpají se v týdnu následujícím po hodnocení a jejich délka se řídí hodnocením dítěte.

Dětský domov zpracovává plán odjezdu dětí k rodičům. Plán je vždy sestaven tak, aby chlapci, kteří splňují podmínky pro povolení pobytu u rodičů, vykonali návštěvu alespoň jedenkrát měsíčně. Plán odjezdů je předán rodičům, kteří vyplní předběžný souhlas s pobytem dítěte v plánovaných termínech. Důvodem k zamítnutí povolení odjezdu je, pokud byl chlapec v posledních týdnech negativně hodnocen nebo pokud se v dopustil opakovaného útěku.

V této souvislosti bych se chtěla zmínit o bodovém hodnocení v Dětském domově se školou Šindlovy Dvory, které se zde používá jako prostředek plnění výchovných cílů. Získané body se zapisují dětem do jejich průkazů. Počet získaných bodů je prostředkem motivace v jejich chování. Udělené body mohou být kladné nebo záporné. Maximální denní počet bodů je 6. Třídní učitelé, po dohodě s ostatními vyučujícími, hodnotí žáky pravidelně každý den na závěr vyučování - za snahu a připravenost. Vychovatelé pravidelně na závěr dne hodnotí mimoškolní odpolední a večerní činnosti. Záporné body děti dostávají za nekázeň, kouření, lhaní, neplnění školních povinností, pozdní návrat z vycházky a ostatní porušování vnitřního řádu. Neudělení kladného počtu bodů je dítěti okamžitě oznámeno a zdůvodněno. Při večerním hodnocení skupiny se získané jednotky sčítají.

V Dětském domově se školou Šindlovy Dvory je plně využívána tzv. hipoterapie, kde je chlapcům umožněno ošetřovat a pečovat o koně. S tím je spojeno i využívání

kanisterapie, která chlapcům přibližuje péči o psy. Tato činnost směřující k péči o zvířata usměrňuje impulzivní chování chlapců v těchto ústavech. *V zařízeních pro rizikovou mládež jsou zkušenosti s programy, v nichž jsou partnery klientů zvířata, velmi povzbudivé. Personál toto opatření chválí, protože ubývá agresivity a přestupků proti řádu.*<sup>31</sup> Domnívám se, že i těchto metod by mohlo být využíváno i v Dětském domově se školou Načeradec.

## 6.7 Postup v případě útěku dítěte ze zařízení

Povinností pedagogických pracovníků je mít stálý přehled o pohybu chlapců a jejich činnostech. Podle toho musí organizovat výchovnou a vzdělávací činnost. Pokud se chlapec vzdálí od skupiny bez souhlasu vychovatele, nebo se z volné vycházky nevrátí do 15 minut po stanovené době, jde o útěk ze zařízení. Pedagogický pracovník, v jehož skupině k útěku došlo, přeruší výchovnou nebo vzdělávací činnost, zajistí dozor skupiny jiným pedagogickým pracovníkem a informuje o útěku ředitele a sociální pracovníci. Neprodleně nahlásí útěk a místo, kde k útěku došlo, na obvodní oddělení Policie ČR. Oznámí útěk odboru sociálně-právní ochrany dětí a osobě odpovědné za výchovu. Provede zápis do Deníku hlášení, podrobně popíše podrobnosti útěku do Knihy útěků a vyplní tiskopis, který předá obvodnímu oddělení Policie ČR. Sociální pracovníce písemně informuje o útěku i návratu osoby odpovědné za výchovu, příslušný soud a odbor sociálně-právní ochrany dítěte.

Po návratu do dětského domova je pracovník, který dítě přivezl, povinen zrušit telefonicky pátrání na obvodním oddělení Policie ČR. Dopravu dítěte z útěku zajišťují s ohledem na bezpečnost dva zaměstnanci. Jeden z nich musí být pedagog. Po návratu do dětského domova provádí vedoucí vychovatel s dítětem pohovor, o čemž provede záznam s podpisem dítěte. Ten je založen do osobních spisů. Na pedagogické radě je útěk projednán, je stanoven postih dítěte v rámci ustanovení vnitřního řádu a další výchovný postup. Na základě těchto zjištění provádí vedoucí vychovatel záznam o opatření do Knihy útěků.

---

<sup>31</sup> Matoušek, O.: Ústavní péče. SLON, Praha, 1999, s. 116

Ve výchovném zařízení v Načeradci má v současné době sklony k útekům 38% chlapců. *Z analýzy Ministerstva vnitra vyplývá, že úteků dětí z ústavů od roku 2000 stále přibývá – v průměru se jich o útek pokusí 40 procent. Policejní statistiky dále dokládají, že na útěku se chovanci opět dopouštějí trestných činů, hlavně loupeží.*<sup>32</sup>

### **Statistika úteků z Dětského domova se školou Načeradec za rok 2006, 2007 a 2008:**

V roce 2006 bylo evidováno celkem 65 úteků, kterých se dopouštělo opakovaně 25 klientů. Na prvním místě byl klient s počtem 15 úteků.

V roce 2007 bylo evidováno celkem 77 úteků, kterých se dopouštělo opakovaně 30 klientů. Na prvním místě byl klient s počtem 43 úteků.

V roce 2008 bylo evidováno 78 úteků, kterých se dopouštělo opakovaně 22 klientů. Na prvním místě byl klient s počtem 10 úteků.

## **6.8 Spolupráce se státními orgány**

Spolupráci s ostatními výchovnými zařízeními a školskými orgány zde zajišťuje ředitel školy. Odborná komunikace a řešení různorodých problémů spojených s výchovou a vzděláním je zaměřena především do oblasti zdravotnictví (pravidelné návštěvy zdravotníků, provádění pravidelné zdravotnické osvěty). Za důležitou je považována i spolupráce s policií, která je složitější, neboť v Načeradci není policejní služebna. Proto zařízení využívá služeb policie ze vzdálenější obce Čechtice.

Děťmi umístěnými v zařízení se Policie ČR zabývá jestliže:

- je nahlášen útek dítěte ze zařízení,
- spáchají protiprávní čin,
- jsou účastníkem protiprávní události

Specialisté na mládež udržují průběžný kontakt se zařízeními a podle potřeby uskutečňují v tomto zařízení preventivní akce, přednášky a besedy. Problémem, který je spojen s útekem dětí, je trestná činnost páchaná na útěku. Většina dětí páchá drobnou trestnou činnost zejména s cílem opatřit si základní potřeby.

---

<sup>32</sup> Adresa malých vrahů: Boletice. < <http://hn.ihned.cz/2-16414930-500000> [cit 2008-12-03]

Řada dětí, které utíkají, má v anamnéze útky z domova či záškoláctví. Po vypátrání dětí se zjišťuje, zda na trase pohybu nedošlo k jednání vykazujícímu znaky trestného činu. V případě zjištění výchovných závad, které vedly k útěku, spolupracují specialisté s pracovištěm sociálně-právní ochrany.

### **6.8.1 Rozhovor s příslušníkem Policie ČR**

Za účelem získání informací o skutečnostech, které se značnou měrou podílejí na výchovném procesu v dětském domově se školou, jsem navštívila služebnu Policie ČR v Čechticích. Zajímal mě mechanismus provádění kontrolní činnosti, preventivních akcí a represivní činnost zaměřená na tento ústav. Otázky, které jsem položila, směřovaly ke zkušenostem tohoto oddělení.

#### **Jaké máte zkušenosti s dětmi z Dětského domova se školou v Načeradci?**

„S klienty tohoto dětského domova máme špatné zkušenosti. Především se jedná o to, že chlapci často trpí výtržností, často řešíme krádeže v obci při vycházkách. Kriminalita je jako vir, jeden k tomu má sklony, a ti, co se s ním stýkají začnou být stejní. Největším problémem jsou útky z tohoto domova, které musíme ihned řešit výjezdem. Abychom včas vyřešili tyto přestupky, musíme trvale navazovat součinnost i s ostatními policejními služebnami.“

#### **Jaký máte názor na výchovnou péči v tomto zařízení?**

„I když ústav poskytuje klientům dostatečné množství zájmových aktivit, přesto neubývá výtržností a protiprávních jednání. Pokud ústav nebude schopen vytvořit pro klienty velké množství pro ně zajímavých programů, nelze ani předpokládat, že se tam zlepší kázeň a morálka chlapců.“

#### **Jak hodnotíte práci vychovatelů?**

„Vychovatelé v tomto ústavu dle mého názoru plní své výchovné povinnosti co nejlépe a nejodpovědněji. Ve vychovatelské práci jsou však povinni se řídit danou legislativou a využívat veškeré dostupné výchovné metody.“

## **Jaký máte názor na snížení věku hranice trestní odpovědnosti?**

„V parlamentu probíhá diskuse o novém trestním kodexu v oblasti snížení věku hranice trestní odpovědnosti na 14 let. Mým jednoznačným názorem je snížit hranici trestní odpovědnosti za trestné činy, neboť děti v tomto věku moc dobře vědí, jaké nežádoucí činy provádějí, a jsou si vědomy případné výše trestního postihu.“

Zajímal mě také mechanismus provádění preventivních akcí a přednášek v tomto ústavu. Proto jsem položila otázku zaměřenou na tyto problémy. Příslušník policie odpověděl: „Chlapci z nás nemají respekt, proto se přednášky mívají účinkem. Důležitost přikládáme hlavně rozborům konkrétních přestupků.“

### **Shrnutí rozhovoru**

Rozhovorem s příslušníkem policie jsem si ověřila, že z jeho pohledu účinek výchovného působení není zcela dostačující. Policie zmíněnému ústavu věnuje odpovídající pozornost, ale provádění alternativních akcí v ústavu nemá takovou účinnost, jakou jsem předpokládala. Návštěvy jsou náhodné, stereotypní přednášky nemají očekávaný pozitivní efekt. Dle mého mínění by měly být časově vymezené a operativně by měly být zaměřeny na momentální problémy s kázní, které se zde ve větším měřítku vyskytují. V této oblasti by měla být akceptována větší spolupráce a součinnost s ústavem. Domnívám se, že by bylo účelné občas neformálně navštěvovat toto zařízení a formou besed a rozhovorů nebo jinou zajímavou činností na chlapce výchovně působit.

## **6.9 Spolupráce s nestátními organizacemi**

Pokud některá nestátní organizace projeví zájem o spolupráci a případně se chce angažovat v reedukačním procesu žáků, řeší tyto otázky ředitel zařízení. Rozhoduje, v jaké součinnosti a na jaké úrovni bude případná spolupráce probíhat. Otázky této spolupráce jsou v současné době velmi složité, neboť, jak uvedl ředitel zařízení, ze strany nestátních organizací není v mnohých případech zájem řešit tuto problematiku.



## 6.10 Postup při propouštění a odchodu svěřenců z dětského domova se školou

Propouštění chlapců se uskutečňuje:

- na základě rozhodnutí soudu o zrušení ústavní výchovy, ochranné výchovy nebo zrušení předběžného opatření,
- po uplynutí platnosti předběžného opatření soudu,
- na základě rozhodnutí soudu o svěření dítěte do péče budoucích pěstounů, či osvojitelů,
- z důvodu zlepšení chování a ukončení převýchovného procesu je na základě dětského diagnostického ústavu (pokud není rodina, která by se o chlapce postarala) zařazen do dětského domova,
- pokud není reedukační proces u konce a je ukončena školní docházka v dětském domově se školou je přeřazen do výchovného ústavu pro mládež, kde se dál vzdělává v odborném učilišti

Podle mého zjištění většina chlapců je zde do konce školní docházky a poté odchází do výchovného ústavu, kde získá možnost zdokonalovat se v určité profesi na základě nabídky diagnostického ústavu pro mládež, po dohodě s dítětem a osobou odpovědnou za výchovu. Organizační záležitosti při přemístění zajišťuje sociální pracovnice.

Diagnostický ústav posílá každý rok nabídku učebních oborů v jednotlivých výchovných ústavech. Pedagogičtí pracovníci seznamují chlapce s jednotlivými učebními obory a konzultují s nimi jejich případné zařazení. Nelze však uspokojit jejich představy, neboť většina chlapců by ráda absolvovala atraktivní učební obor, jako např. automechanik. Avšak pobyt v ústavu je směřuje na manuální práci jako - kuchař, zedník, truhlář, tesař atd. S těmito nabídkami jsou seznámeni také rodiče a odbor sociálně právní ochrany dětí, kteří se podílejí na rozhodnutí, do kterého učební oboru bude jejich dítě zařazeno. Dětem je umožněno předem zhlédnout učiliště do kterého budou případně přijaty.

## 7 Vztah místní komunity k ústavu

Každý ústav je vůči komunitě, která ho obklopuje, cizorodým prvkem. Výchovný ústav v Načeradci byl zřízen administrativním rozhodnutím a místní komunitou nemusí být vnímán jako přínos. Nežije v naprosté izolaci od místní komunity, neboť využívá některých místních služeb, zásobování potravinami, opravy a rekonstrukce, místní dopravu atd. Především poskytuje zaměstnání místním obyvatelům. Většina zaměstnanců ústavu je místních a menšina do ústavu dojíždí. Vedení ústavu musí počítat s jistým neodstranitelným napětím mezi svěřenci a místními obyvateli a usilovat o jeho regulaci.

Prestiž tohoto zařízení je poznamenána závadovou činností chlapců, kteří zejména při útěcích a vycházkách páchají trestnou činností v místě, či blízkém okolí. Jsou místními lidmi ostražitě pozorováni a každé jejich vybočení z norem se stává námětem veřejných debat a stížností.

Abych zjistila jak vnímá místní obyvatelstvo umístění zdejšího výchovného ústavu, jsem přímo v obci třem občanům položila následující otázku:

***„Jak vnímáte skutečnost, že zde přímo ve Vaší obci máte dětský domov se školou?“***

Odpověď mladého muže, pravděpodobně podnikatele: *„Dětský domov tu bereme všichni jako poznanou nutnost a musíme být rádi, že toto zařízení existuje. Přece nemůžeme dopustit, aby se dál děti potulovaly a stávaly se z nich zločinci. Jen by nemusel být zrovna v naší obci. Na druhé straně se alespoň o zámek někdo stará.“*

Odpověď ženy ve středním věku před poštou: *„Když mám jít kolem zámku, tak se mu raději oklikou vyhnu. Vadí mi ten křik, který se z něj ozývá. Chlapci dělají nepořádek, napadli mého syna. Děvčatům dělají nemravné návrhy. Naše děti se bojí samy chodit ven. Nemyslím si, že pobyt v tomto zařízení utváří jejich osobnost pro další život.“*

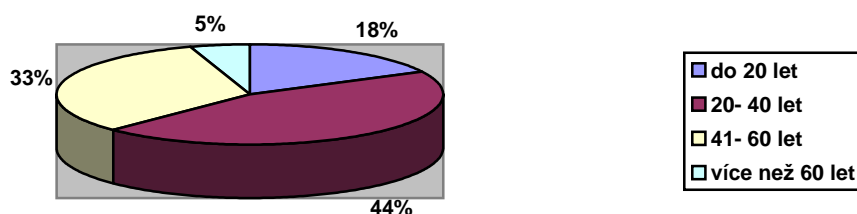
Odpověď starší ženy, která se vracela z obchodu: „*Domov je tu už od nepaměti, a tak ho bereme jako součást života v obci. Pokud si některý obyvatel obce stěžuje, že se mu něco ztratilo, jako např. včelí úl nebo králík, tak viní z této krádeže chlapce z domova. Musím se těchto chlapců zastat, i když pochopitelně jsou mezi nimi zlodějíčkové. Je mi jich líto, protože nemají vlastní rodinu, potřebují naši pomoc.*“

Následně jsem provedla v obci dotazníkovou akci. (příloha č.2) O vyplnění dotazníku jsem požádala 40 občanů různého věku. U většiny občanů jsem se setkala s ochotou. Dotazník odmítli vyplnit pouze dva muži. Jako důvod byl udán nedostatek času.

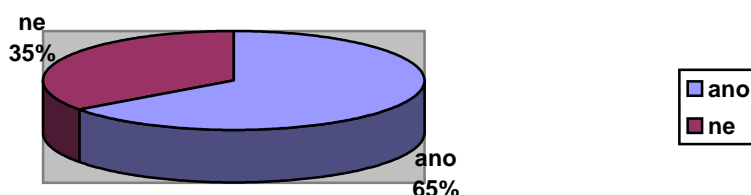
*Otázka č. 1: Jakého jste pohlaví?* Dotazník vyplnilo 18 respondentů mužského pohlaví a 20 respondentů ženského pohlaví.

Grafické vyjádření věkové hranice respondentů.

*Otázka č. 2: Kolik je Vám let?* Z grafického vyjádření věkové hranice respondentů vyplývá, že se převážně jedná o věkovou hranici 20 – 40 let.



*Otázka č. 3: Vadí Vám přítomnost výchovného zařízení ve Vaší obci?* Z grafického vyjádření vyplývá, že 65% respondentům vadí přítomnost výchovného zařízení.



*Otázka č. 4: Jaké máte s klienty tohoto zařízení zkušenosti?*

Negativní zkušenosti s klienty tohoto ústavu má 26 respondentů. 8 respondentů odpovědělo, že nemá žádné zkušenosti. 4 respondenti odpověděli, že mají dobré zkušenosti s klienty tohoto ústavu.

*Otázka č. 5: Přináší toto zařízení Vaší obci nějaké výhody?*

Na tuto otázku jednoznačně odpovědělo 28 respondentů, že zařízení žádné výhody obci nepřináší. Jen 10 respondentů odpovědělo, že je zařízení v obci přínosem.

*Otázka č. 6: Jaká je podle Vás hlavní příčina umístění dítěte do tohoto zařízení?*

Většina respondentů (19) se domnívá, že hlavní příčinou je špatná výchova v rodině. 13 respondentů, že hlavním důvodem umístění dítěte do výchovného zařízení je neúplná rodina a 6 respondentů se domnívá, že důvod umístění dítěte do tohoto zařízení je v důsledku vrozené povahy samotného dítěte.

*Otázka č. 7: Máte z dětí strach?*

Na tuto otázku odpovědělo 29 respondentů ano. Z dětí nemá obavy 9 respondentů.

*Otázka č. 8: Myslíte si, že se dětský domov se školou dětem dostatečně věnuje?*

20 respondentů se domnívá, že se dětský domov se školou dětem dostatečně nevěnuje. 18 respondentů si váží péče, která je věnována dětem v tomto domově.

Z odpovědí jsem zjistila tyto skutečnosti:

Většina obyvatel vnímá dětský domov se školou negativně. Mají strach z chlapců, bojí se fyzického napadení a nelíbí se jim jejich způsob vyjadřování. Chlapci se v obci často dopouštějí drobných krádeží. Pouze čtyři ženy staršího věku vyjádřily lítost nad chlapci, kteří tráví mládí ve zdejším ústavu. Objevil se také názor, že ústav je pro obec i přínosem, neboť zařízení poskytuje některým obyvatelům pracovní příležitost. Protože dětský domov se školou je umístěn v bývalém zámku, který nemá svého majitele, je prováděna pravidelná údržba objektu a nedochází k devastaci budovy.

## 8 Negativní důsledky ústavní výchovy a její rizika.

Na závěr této části je nutno konstatovat, že ústavní výchova nikdy nemůže nahradit přirozené rodinné prostředí, neboť je prostředím nepřirozeným. Přesto je nutné snažit se ústavní podmínky co nejvíce rodinnému prostředí přiblížovat. Právě tomu přispívá i systém rodinných buněk v dětských domovech. Ústavní výchova s sebou nese různá rizika. Neplatí pravidlo, že by všechny děti musely být tímto prostředím postiženy. U některých se negativní důsledky ústavní výchovy neprojeví. Velmi záleží na tom, v jakém věku dítě do dětského domova přichází a jakou má za sebou minulost. U dítěte, které přišlo z kojeneckého ústavu, se následky ústavní výchovy projeví asi více, než u jedenáctiletého dítěte, které žilo dlouhou dobu v rodinném prostředí. Záleží ovšem také na tom, jak jsem již uvedla, jak toto rodinné prostředí vypadalo.

Častým negativním důsledkem ústavní výchovy je tzv. deprivace. *„Psychická deprivace je psychický stav, kdy subjektu není dána příležitost k uspokojení některé jeho základní psychické potřeby v dostačující míře a po dosti dlouhou dobu.“*<sup>33</sup> Naplňování psychických potřeb v dětském domově je problematické hlavně co se týče vztahu s blízkou osobou. I vychovatelé, kteří mají plný zájem se o děti starat, nikdy nemohou plně nahradit vztah, který by jim dala jejich matka. Kromě toho je dítě v dětském domově v péči více osob, z nichž každá mívá odlišný výchovný styl. *Dítě, které bylo postiženo deprivací v útlém dětství, vyrostne často v osobnost ochuzenou v citové oblasti. Deprivované ústavní děti působí při srovnání se svými vrstevníky, vychovávanými v rodinách, jako méně nadané, úzkostné a bojácné.*<sup>34</sup>

Dalším rizikem ústavní výchovy může být tzv. *hospitalismus*. Je typický pro veškeré dlouhodobé ústavní pobyty. Jedinec je po celou dobu v ústavu plně zaopatřen, má uvařeno, vypráno, starají se mu o finance, o jeho volný čas a je řízen týmem odborných pracovníků. Naučí se přijímat to, co je nabízeno, přikazováno, či dovoleno. Přejít do mimoústavního světa mu způsobuje velké problémy. Mladí lidé, kteří odchází z dětského domova, se ve většině případů nedovedou o sebe postarat. Po dobu ústavní výchovy jsou sice potřebně zabezpečeni, ale pro

<sup>33</sup> Matějček, Z.: Výbor z díla. Karolinum, Praha, 2005, s. 198

<sup>34</sup> Matoušek, O.: Ústavní péče. SLON, Praha, 1999, s. 65

samostatný život téměř nepřipraveni. Hospitalismus bývá také o to silnější, pokud se jedinec pobývá v ústavním zařízení již od raného věku.

Dalším negativním vlivem může být to, že v mnohých ústavech existují homogenní kolektivy, které jsou netypické a pro normální rodinu nepřírozené. Velkou nevýhodou je nepřítomnost druhého pohlaví. *Lidé uzavření v ústavu nepřestávají být pohlavně cítícími bytostmi. Sexualita si nachází průchod v homosexuálních vztazích. Psychologický výzkum přesvědčivě ukázal, že pro rozvinutí přiměřené mužské role jsou klíčové dvě zkušenosti: zkušenost rodičovského pečování a zkušenost flirtování a experimentování v pubertálním období.*<sup>35</sup>

Nebezpečným rizikem je rovněž rozvoj poruchy chování, jelikož se děti setkávají v dětských domovech a výchovných ústavech s vrstevníky, kteří se dopouští ještě větších přestupků. Mimo jiné i s těmi, kteří mají uloženou ochrannou výchovu za v minulosti spáchanou trestnou činnost. Napodobují záporné vzory a mají možnost se naučit špatným věcem. Jejich vývoj se tak dále může komplikovat. *Všechny uzavřené instituce jsou živnou půdou pro šikanování. Věznice a nápravné ústavy pro mládež mají tendenci vytvářet zvláštní subkulturu, v níž jsou násilné činy posuzovány zcela odlišně od toho, jak je posuzuje občanská společnost a soudy. Osoby, jež se dopustily vážných násilných trestných činů, se v takové subkultuře mohou těšit obdivu.*<sup>36</sup>

---

<sup>35</sup> Matoušek, O.: Ústavní péče. SLON, Praha, 1999, s. 118

<sup>36</sup> tamtéž s. 119

## 9 Příběh Martinův

Velmi mne zaujal názor Martina, uveřejněný v časopise „Zámeček“, do kterého přispívají svými příběhy děti z dětských domovů. Martin, který byl umístěn do Dětského domova se školou v Načeradci, sám nazval svůj příběh „Soud, šikana, pastřák“.

### Jak to vidím já: Soud, šikana, “pastřák”

Vyjadřuji lítost nad chybami v našem soudním systému, nad neprofesionalitou soudců v české justici, ale hlavně nad chybami svými.

Do DDŠ Načeradec jsem se dostal 26.3.2004. Verdikt soudu byl nekompromisní "nad nezletilým Martinem Eisnerem nar.:28.3.1989 se nařizuje ústavní výchova".

Nejsem kompetentní, abych hodnotil náš soudní a právní systém, ale jsem přesvědčen, že městský soud pro Prahu 14 v tomto případě pochybil. Když pomenu to, že soud vyvinul na zákonné zástupce a na mou sociální pracovníci takový tlak, že nesmyslně ještě před započítím soudního sporu podepsali, že na jakýkoliv rozsudkem nepodají odvolání, tak to, že jsem Já, jako osoba, o které se u soudu rozhodovalo nebyl účastníkem soudního řízení je neuvěřitelná a dle mého názoru neodpustitelná chyba. Hlavním důvodem mého umístění v DDŠ Načeradec je "záškoláctví". Je více než pravděpodobné, že člověk (žák) který chodí bez jediné neomluvené hodiny do školy celých osm let a najednou do školy chodit přestane má zřejmě nějaký "velký" problém.

Mým problémem byla velmi rozsáhlá šikana na mé nové škole (SpZŠ pro žáky se specifickými vývojovými problémy v chování). Po několikerém upozornění pedagogického sboru a ředitele školy jsem se obrátil na Policii České republiky, která mi slíbila, že do této školy pošle neprodleně inspekci. Tak se také stalo. Přesto vše dopadlo jako ve známém přísloví, že se vlk nažral a koza zůstala celá.

Přesto si myslím, že kdybych tenkrát byl účastníkem řízení, nemusel bych být kde jsem. Dále si myslím, že DDŠ (bývalý výchovný ústav) v žádném případě nevede k nápravě, myslím si, že co jsem neuměl jsem se tady mohl naučit (kdybych chtěl).. Braní drog, krádeže a další věci, se kterými bych se ve společnosti, ve které jsem se dříve pohyboval v žádném případě nesetkal.

Na konci školního roku 2003/2004 jsem mohl z DDŠ Načeradec odejít (pravděpodobně domů). Přesto jsem se rozhodl, že vzdělání je velmi důležité a z tohoto důvodu jsem požádal vedení tohoto ústavu, zdali by mi nemohli prodloužit školní docházku na desátý rok, abych si dodělal devátý ročník ZŠ.

Vedení ústavu mi povolilo dokončit si devátou třídu a díky tomu mám reálnou šanci dostat se na nově otevřené osmileté gymnázium Open Gate Boarding school.

Nemůžu říci, že tady v Načeradci je vše ideální. Neprofesionalita některých vychovatelů mi samozřejmě vadí, ale chlapec v mém postavení si nemůže příliš vybírat. Přesto si myslím, že trestat chlapce za to, že si půjčil na vychovatelně gumové rukavice (cca 2 Kč) nebo chodit je chytat kouřit když už stojí u autobusu, který ho odváží domů na víkend a ke všemu ocenit tyto drobné prohřešky 4 výchovným stupněm a neodjezdem domů minimálně na měsíc je přinejmenším přehnané.

Přesto jsem rád, že Načeradec jako celek mi dovolil, abych si dodělal devátý ročník ZŠ a za to mu děkuji.

Speciální poděkování patří : Panu řediteli Kudrnovi, za snahu řešit problémy spravedlivě a správně, panu Růžičkovi za to, že je ochotný postavit se na naší stranu (když ví, že máme

pravdu), panu Vychovateli Hauzerovi, za jeho silné výchovné momenty a také nemůžu zapomenout na Pana učitele Fialku za skvělou výuku (především matematiky). DĚKUJI !!!

**Martin Eisner, DDŠ Načeradec<sup>37</sup>**

Dopis plně vystihuje obecné vidění mladého člověka, který se seznámil s ústavní výchovou a bez jakýkoliv zábran popisuje život v tomto zařízení. Domnívám se, že myšlenky tohoto chlapce jsou velmi poučné i pro odborníky v oblasti výchovy mládeže, i když s jeho názory nelze vždy souhlasit.

Tento chlapec na jednu stranu konstatuje, že „dětský domov se školou v žádném případě nevede k nápravě“, píše, že co neuměl, se tady mohl naučit, kdyby chtěl. Braní drog, krádeže a další věci, se kterými by se ve společnosti, ve které se dříve pohyboval, v žádném případě nesetkal. Na druhou stranu však uvádí, že mu bylo zde umožněno dosáhnout patřičného vzdělání a zařadit se do společnosti. I když část dopisu vyzněla negativně, přesto se domnívám, že existence výchovných zařízení je ve společnosti potřeba, neboť mnoho podobných dětí by se potulovalo a páchalo trestnou činností.

---

<sup>37</sup> Jak to vidím já: Soud, šikana, „pasták“. <<http://www.zamecek.net/new/clanek.php?id=53>  
[cit.2008-12-04]



## Závěr

Ve své práci na uvedené téma jsem si stanovila za cíl co nejvěrněji objasnit řadu problémů ve výchově, jejichž následkem je závadové chování dětí v rodinách, ve školách i na veřejnosti a jež se následně projevuje v dětských výchovných zařízeních. Snažím se ukázat na příčiny, které vedou k nežádoucím jevům v chování dětí ve společnosti, na příčiny, jež přispívají k rozvoji závadového chování, které u dítěte přetrvává, i když se ocitne ve výchovném zařízení a jak je následně složitá práce s narušenými jedinci v institucionálních zařízeních.

Mým záměrem bylo zjistit i praktickou stránku působnosti výchovných zařízení, a proto jsem osobně navštívila a z různých pramenů získala poznatky o účelnosti a činnosti výchovných ústavů a mohu tak posoudit práci s problémovými dětmi v těchto zařízeních. Úsilí jsem zaměřila na vytypované výchovné zařízení, které je nejbližší mému bydlišti - Dětský domov se školou Načeradec. Zaměřila jsem se na hodnocení činnosti v tomto ústavu, výchovu a přístup odborných pracovníků k problematickým jedincům. Protože jsem přesvědčena, že důležitým faktorem pro výchovu dětí je i činnost represivních orgánů, věnuji se také otázkám směřujícím k práci policie ČR. V dotazníkové akci se snažím ukázat, jak místní komunita v Načeradci akceptuje umístění dětského domova se školou ve zdejší obci.

V úvodu jsem si stanovila hypotézy, které jsem v práci ověřovala, a došla jsem k tomuto závěru:

První hypotéza „*Ústavní péče kladně ovlivňuje chování dítěte*“ - se mi nepotvrdila. Došla jsem k závěru, že výchovný ústav nepůsobí důsledně na změnu chování problémového jedince, pouze ho udržuje v izolovaném stavu od společnosti. V horším případě ho může i negativně ovlivnit. Výchovně pedagogické působení v dětském domově se školou má za úkol reedukovat jedince z morálně závadného prostředí (dysfunkční rodiny, asociální vrstevnické party), které ústavní výchova přerušila, ale odehrává se v prostředí, které je v některých případech samo závadné vlivem různých nežádoucích faktorů, neboť svěřenec se v zařízení setkává s jedinci, kteří se v minulosti dopustili protiprávních jednání. Z rozhovorů, které jsem provedla se specialisty, kteří spolupracují s Dětským domovem se školou v Načeradci,

vyplývalo, že obě instituce nevidí mnoho pozitiv ve výchovném procesu v dětském domově se školou. Ze zjištěných poznatků usuzuji, že pohled těchto institucí na toto zařízení je skeptický. Ani organizace výchovného procesu v tomto zařízení nezaručuje důslednou práci s narušenými jedinci. Příčinou zmíněného stavu je v mnohých případech absence odborně vzdělaného personálu.

Druhá hypotéza *„Místní komunita, žijící v okolí sídla výchovného zařízení, akceptuje výkon ústavní výchovy v lokalitě jejich bydliště“* se rovněž nepotvrdila. Z dotazníkové akce, kterou jsem uskutečnila s místními obyvateli různého pohlaví a věku, jsem zjistila, že místní obyvatelé jsou z velké části s umístěním tohoto zařízení v obci nespokojeni. Nespokojenost především vyplývá ze strachu z protiprávního jednání mnohých klientů ústavu a z obavy před jejich kriminálním chováním. Tyto obavy jsou příliš hlubokého rázu, než aby obyvatelé posuzovali výhody, které umístění ústavu v jejich obci přináší.

Z mého šetření vyplývalo, že konkrétní výchovné zařízení ne zcela plní svůj účel reedukovat mladé lidi. Toto tvrzení opírám jednak o rozhovory se specialisty, kteří spolupracují s výchovným ústavem a jednak o rozhovory s pracovníky ústavu. Dále jsem zjistila, že toto zařízení není kladně přijímáno místní komunitou, což může mít negativní vliv na soužití klientů ústavu s obyvateli obce.

Domnívám se, že tato práce by mohla posloužit jako podklad k hledání nových přístupů ke zlepšení poskytovaných sociálních služeb mladým lidem s nařízenou ústavní výchovou.

## POUŽITÁ LITERATURA

### Knihy a časopisy:

HUTYROVÁ, M.: Etopedie pro výchovné pracovníky. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc, 2006, 45 s. ISBN 80-244-1190-3

JANOUSHKOVÁ, K.: Metodické a koordinační dovednosti v sociálních službách. Ostravská univerzita, Ostrava, 2007, ISBN 978-80-7368-229-3

MATĚJČEK, Z.: Výbor z díla. Karolinum, Praha, 2005, 445 s. ISBN 80-246-1056-6

MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A.: Mládež a delikvence. Portál, Praha, 1998, 335 s. ISBN 80-7178-771-X

MATOUŠEK, O.: Ústavní péče. Sociologické nakladatelství, Praha, 1999, 159 s. ISBN 80-85850-08-7

NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E.: Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Linde, Praha, 2007, 471 s. ISBN 978-80-86131-72-6

PRŮŠOVÁ, L.: Ústavní výchova a její aplikace. Vzdělávací centrum pro veřejnou správu ČR, Plzeň, 2008

SMÉKAL, V.: Utváření a vývoj osobnosti. Barrister & Principal, Brno, 2002, 264 s. ISBN 80-85947-83-8

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči

MF Dnes 26.4. 2008

## **Elektronické zdroje:**

[www.rozhlas.cz/izurnal/cesko\\_pda/106765](http://www.rozhlas.cz/izurnal/cesko_pda/106765)

[www.rozhlas.cz/izurnal/cesko\\_zprava/106765](http://www.rozhlas.cz/izurnal/cesko_zprava/106765)

[www.hn.inned.cz/2-16414930-500000](http://www.hn.inned.cz/2-16414930-500000)

[www.ppp.7xcz/vezeni/jak-se-zije-v-dome-detskych-2.html](http://www.ppp.7xcz/vezeni/jak-se-zije-v-dome-detskych-2.html)

[www.aktualne.centrum.cz/domaci/soudy-a-pravo/clanek.ptml?id=401954](http://www.aktualne.centrum.cz/domaci/soudy-a-pravo/clanek.ptml?id=401954)

[www.hn.ihned.cz/2-16414930-500000](http://www.hn.ihned.cz/2-16414930-500000)

[www.zamecek.net/new/clanek](http://www.zamecek.net/new/clanek).

## **PŘÍLOHY**

Organizace dne

Dotazník v tabulkové podobě

Kazuistika

## Příloha č. 1

### Organizace dne

#### Režim dne

pondělí až pátek ve školním týdnu

6.45 - 7.10	budíček, ranní hygiena, úklid ložnic
7.10 - 7.30	snídaně, předání žáků učitelům
7.30 - 13.00	dopolední vyučování
10.05 - 10.25	dopolední svačina
13.00 - 14.00	oběd, osobní volno pod dohledem vychovatele, zajišťování potřeb dětí
14.00 - 18.00	výchovná činnost nebo odpolední vyučování do 15.45, středa 14.00 – 16.00 rodinná komunita – týdenní hodnocení
16.00 - 16.30	odpolední svačina, osobní volno
17.00 - 17.50	příprava na vyučování
18.00 - 19.00	večeře, osobní volno, údržba ošacení, převlékání, osobní hygiena
19.00 - 21.00	výchovná činnost, denní hodnocení
21.00 - 6.45	předání dětí noční službě, večerka

#### volné dny

9.00 - 9.30	budíček, osobní hygiena, úklid ložnic
9.30 - 10.00	snídaně
10.00 - 13.00	dopolední výchovná činnost
13.00 - 14.00	oběd, osobní volno
14.00 - 18.00	výchovná činnost
16.00 - 16.30	svačina, osobní volno
18.00 - 19.00	večeře, osobní volno, údržba ošacení, převlékání, osobní hygiena
19.00 - 21.00	výchovná činnost, denní hodnocení
21.00 - 9.00	předání dětí noční službě, večerka

## Příloha č. 2

### Dotazník v tabulkové podobě

<b>1. Jakého jste pohlaví ?</b>	
muž	18
žena	20
<b>2. Kolik je Vám let ?</b>	
do 20 let	7
20 – 40 let	17
41 – 60 let	12
více než 60 let	2
<b>3. Vadí Vám přítomnost výchovného zařízení ve Vaší obci ?</b>	
ano	25
ne	13
<b>4. Jaké máte s klienty tohoto zařízení zkušenosti ?</b>	
dobré	4
špatné	26
žádné	8
<b>5. Přináší toto zařízení Vaší obci nějaké výhody ?</b>	
ano	10
ne	28
<b>6. Jaká je podle Vás hlavní příčina umístění dítěte do tohoto zařízení ?</b>	
špatná výchova rodičů	19
absence výchovy rodiny (dítě vychovává někdo jiný)	13
v důsledku povahy a chování samotného dítěte	6
z jiných důvodů	0
<b>7. Máte z dětí strach ?</b>	
ano	29
ne	9
<b>8. Myslíte si, že se dětský domov se školou se dětem dostatečně věnuje ?</b>	
ano	18
ne	20

## **Příloha č. 3**

### **Kazuistika**

Chlapec, umístěný v Dětském domově se školou Načeradec

Důvody přijetí: Přemístěn z dětského diagnostického ústavu. Pobyt na základě vydaného předběžného opatření pro záškoláctví, rozsáhlou trestnou činnost, experimenty s drogou.

Rodinná anamnéza: Chlapec se narodil mimo manželství, má několik nevlastních sourozenců z matčiny strany. Svěřen do výchovy matky, otec neprojevoval zájem. V době, kdy matka nastoupila do vazby, byl v péči jejího nového manžela. I ten odešel do vazby a chlapec přešel do péče příbuzné ze strany nevlastního otce. Materiální péče mu byla poskytována, ale o výchovu a emoční potřeby se nezajímal nikdo.

Osobní anamnéza: V současné době je žákem 6. ročníku základní školy. V nové domácnosti, která převzala péči za nepřítomné rodiče byl nespokojen, snažil se pobývat co nejvíce mimo a byl tak odkázán na partu vrstevníků. Přestal chodit do školy a zapojil se do organizované skupiny dětí s rozsáhlou trestnou činností.

Osobnost: Je poznamenán svým prostředím, které je kriminogenní, bez výchovných vzorů, oba rodiče jsou pachatelé trestných činů. Je extrovertně laděný s temperamentem cholerického charakteru. Chybí volní složky, tendence k impulsivní reaktivitě a efektní dráždivosti. Chybí rozvoj v oblasti vyšších citů, není schopen empatie, lítosti, soucitu. Touží po seberealizaci, rád se předvádí v negativním smyslu.

Závěr: Jedná se o chlapce značně výchovně zanedbaného, vyrůstajícího dlouhodobě v málo podnětném prostředí, navíc kriminogenním. Snížená sociální přizpůsobivost, navíc podmíněna geneticky. Zvýšená pohotovost k impulsivním reakcím i agresivitě. Disharmonický rozvoj osobnosti se zanedbáním volní oblasti a v oblasti vyšších citů.